Людвігові чотирнадцятому – ура!

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Чи знаєш ти Ларсонів? Ні, не тих, що часом приходять до вас у гості. Це я про хитрих Ларсонів. А коли ще сказати, що хитрі Ларсони мешкають у норі, то ти й здогадаєшся, про кого мовиться. Авжеж – про найбільшу, найхитрішу лисячу родину в цілому лісі.

Звичайно, ти й гадки не мав, що хтозна–скільки разів ходив над лисячою норою. А пам'ятаєш кам'янистий пагорбець із розлогими кущиками ялівцю, де навесні найраніше розтає сніг, а влітку найдужче припікає сонце?

Отож на тому місці, глибоко в піску, тато Ларсон улаштував своїй родині житло. Коли б ти зазирнув туди, то найперше побачив би кухню. Під однією стіною там стоїть чималий дерев'яний ящик – то комора. Мама Ларсон складає туди й порожні бляшанки, що їх порозкидали в лісі всякі недбайливці. Тими бляшанками лиси користуються замість тарілок, блюдечок і мисок. Є в кухні й стіл, що його змайстрував із дощечок сам тато Ларсон. Майже така сама завбільшки й вітальня. Щовечора в ній збираються всі Ларсони. А поряд міститься дитяча кімната, де стоять ліжечка, застелені ялиновим гіллям, щоб було по–справжньому тепло й гарно. До нори є три входи: перший – біля здоровенного пня, другий – під замшілим каменем, а третій – такий потайний, що тільки тато Ларсон знає, де він. І лише як родині загрожуватиме небезпека, й не можна буде вибратися нагору через ці два виходи, отоді в пригоді стане потайний.

Може, тобі здається, що нора завелика? Таж і Ларсонів багатенько! Найперше, звичайно, тато Ларсон, добрий крутій, що виходив цілий із безлічі пригод. Тепер він трохи підтоптався й сподівається, що його діти швидко виростуть і самі підуть добувати собі їжу. За татом іде мама

Ларсон. Вона зрідка залишає нору, бо їй треба сидіти вдома, готувати їсти й глядіти дітей. А це вам неабищо – піклуватися про чотирнадцятьох лисенят! Найстарший і найдужчий серед них – Лабані.

Л а 6 а н – дослівно "шельма", "пройда"

Недавно він закінчив лисячу школу і виявив такий хист до хитрощів, як і його тато. Менших Лабанових братиків звати Леопольд, Лаге, Лассе–Молодший та Лассе–Старший, Ленарт, Лео та Лукас, а сестричок Лаура, Лінея, Ловіса, Лідія та Лоттен.

Усі вони ще ходять до лисячої школи, щоб навчитися усяких хитрощів. Це вже тринадцятеро лисенят, та ось нарешті и Людвіг Чотирнадцятий. Він іще не доріс до школи й скидається на невеличкий руденький клубочок із біленьким кінчиком на хвості. Але не думай, що Людвіг Чотирнадцятий мазунчик. Він любить гратися зі старшими братиками й сестричками. Ото як заведуть борюкатися та кусати одне одного за хвостики, зчинять такий гармидер і такий галас, що мама Ларсон каже, ніби у них над норою земля ходором ходить.

А ще лисенята залюбки слухають, як тато Ларсон розповідає про свої пригоди. Про те, як він обводив круг пальця мисливців та гончих псів, як підкрадався до людських осель добувати їжу і який він завжди був хитрий.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Найдужче тато Ларсон полюбляв розповідати про зустрічі з псом Максиміліаном, що жив у найближчій до лісу садибі.

– Той Максиміліан майже такий хитрий, як я, – казав тато Ларсон. – Цікаво, а хто з вас, діти, найперший обведе його круг пальця?

– Найхитріший за всіх я! – завжди кричав Лабан.

– Ні, я... я... – одне перед одного скавуліли Леопольд, Лассе–Молодший, Лассе–Старший і геть усі лисенята.

Якось усіх їх перекричав Людвіг Чотирнадцятий:

– Я найперший обведу Максиміліана круг пальця! Я!

Тоді лисенята так зареготали, що аж гикалка на них напала.

…Але цього вечора в Ларсонів було напрочуд тихо.

– Йдіть собі в свою кімнату й – ні пари з вуст! – суворо звеліла мама Ларсон лисенятам.

Тато Ларсон сидів у кріслі, що було змудроване зі старенького дитячого візочка. Він так зажурився, що навіть не помітив мами Ларсон, яка саме підійшла до нього з чималою чашкою його улюбленого горобинового напою.

– Охо–хо! Охо–хо! – застогнав тато Ларсон. – Та мені ж соромно показуватися комусь на очі!

– Охо–хо! Охо–хо! – підхопила мама Ларсон. – Що скажуть родичі?!.

– Бідолашний наш дідусь, – зітхнув тато Ларсон. Найхитріший на весь ліс у нашому роду лис і має такого правнука!

– Бідолашний дідусь, він цього не переживе, – приказувала мама Ларсон і витирала сльози в кутиках очей. – Тобі якось треба його напоумити.

Що ж воно сталося? Невже хтось із Ларсонів ускочив у біду?

Так, для мами й тата Ларсонів це була біда. Виявляється, один їхній син не хоче бути хитрим! Це Людвіг Чотирнадцятий. Він не хотів учитися дурити інших і не любив, коли тато хвалився своїми хитрощами.

– Охо–хо, – ще раз зітхнув тато Ларсон–А поклич– но сюди Людвіга. Я з ним побалакаю.

Тато Ларсон підвівся з крісла і подивився на шматок березової кори, що висіла на стіні. Там було виведено чорничним соком: "ХИТРОЩАМ – СЛАВА! ЛАРСОНАМ–УРА!"

Людвіг Чотирнадцятий зайшов до вітальні навшпиньки.

– Ви мене кликали, тату? – спитав він.

– Мій любий, коханий синочку, – лагідно почав тато Ларсон. – Ти ще не вмієш читати, але, може, вже знаєш, що написано на цій табличці?

Людвіг Чотирнадцятий вильнув хвостиком.

– З давніх–давен ці слова були гаслом для нашої родини, – вів далі тато Ларсон. – Усі ми відомі своїми хитрощами. А кращої слави лисові й не треба.

– Отже, я дурненький, – сказав Людвіг Чотирнадцятий і задер писочок. – Нехай так, але я не вчитимусь дурити інших. Це негарно, коли б ви знали, як це негарно!

Тато Ларсон почухав за вухом і спитав:

– Хто тобі такого набалакав?

Мої найліпші друзі, зайчата Юке–Ю і Туфе–Ту, – відповів Людвіг Чотирнадцятий. – У них дома є книжка, в якій написано, що всі повинні бути добрими.

Тато Ларсон почухав і за другим вухом, бо не знав, що йому сказати на це.

– Воно–то правда, що ми повинні бути добрими до інших звірят, – нарешті промимрив він. – Але це не означає, що нам не треба дурити. Напевно, у зайчат є й та книжка, в якій написано, що лиси мають бути хитрими?

– Мене це не цікавить, – зухвало проказав Людвіг Чотирнадцятий. – Я не хочу хитрувати, шахраювати, прикидатися і погано поводитися. Я хочу бути з усіма добрим і приязним.

– Але ж ти щодня хочеш їсти, – спробував по–іншому тато Ларсон. – То частенько треба й хитрувати.

– Я куплю собі їсти у крамничці, – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

– Але найкраща їжа та, що в людських дворах, – нагадав тато Ларсон. – А як не схитруєш, то туди й не прокрадешся.

– Тоді я не їстиму тієї їжі, – сказав Людвіг Чотирнадцятий.

Тато Ларсон зітхнув. Горе та й годі!

– Йди до своєї кімнати, трохи ще пограйся і лягай спати, – засичав він і зі злості, і заходився постукувати по долівці своїм довгим пухнастим хвостом. – З нього пуття не буде! – гукнув тато Ларсон мамі Ларсон, яка стояла на кухні й вилизувала після обіду посуд. – Уяви собі, щоб лис не хотів хитрувати й дурити інших!

– Може, він помудрішає, як підросте, – спробувала втішити його мама Ларсон.

Тато Ларсон дістав із нагрудної кишені свого кожушка годинничок.

– Незабаром уже й осінь, – мовив він. – Без хитрощів Людвіг Чотирнадцятий не зуміє добувати їжу. А нам нема коли полювати ще й для нього. Що ж нам робити?

– Мабуть, він грається не з тими дітьми, – відповіла мама Ларсон. – Його друзі занадто добрі й приязні. Ти чув, що він про них розказував? Вони вчать нашого малого Людвіга всяких дурниць.

Тато Ларсон підхопився з крісла, мов ошпарений.

– А й справді! – вигукнув він. – Людвігові треба заборонити гратися з чужими дітьми!

– То що ж він – буде зовсім сам? – заперечила мама Ларсон.

– У нього он скільки братиків і сестричок, – правив своєї тато Ларсон.

– Вони ходять до школи, – нагадала мама Ларсон.

– Один брат уже закінчив школу, – усміхнувся тато Ларсон, – І він його навчить таких хитрощів, що й не вженешся.

Тато Ларсон прочинив двері до дитячої кімнати й гукнув:

– Лабане! А йди–но сюди!

Найстарший син нечутно підійшов до батьків. Він поширшав у плечах і вмів хитро мружити очі.

– Мені потрібна твоя допомога, – сказав тато Ларсон. – Ти добре склав екзамени в лисячій школі і скоро станеш зовсім дорослий.

Лабан скорчив гримасу, вишкірив зуби й спитав:

– А ви не знаєте, як мене прозвали в школі?

Цього ні тато, ні мама не знали.

– Лабан Хитрий, – похвалився юний лис. – Усі мене бояться і знають, що хитрішого за мене не знайдеться на кілька миль навкруг.

– Ти гордість нашої родини! – вигукнув тато Ларсон і поплескав сина по плечі. – Тепер тобі доведеться показати весь свій хист. Ти повинен допомогти Людвігу Чотирнадцятому і вибити йому з голови шкідливі думки. Ти ж, мабуть, чув його теревені про те, що він не хоче хитрувати?

Лабан ураз скис.

– Виходить, мені треба гратися з тією малечею? – образився він.

– А хіба краще мати брата, який тебе соромить на кожному кроці? – спитав тато Ларсон.

Лабан похитав головою.

– Щоб бути справжнім лисом, треба дурити інших, – поважним тоном вів далі тато Ларсон. – У нашій родині завжди були тільки справжні лиси. Ану, що написано отут на корі?

– "ХИТРОЩАМ–СЛАВА! ЛАРСОНАМ–УРА!" – випалив Лабан.

– От і добре, синку, – всміхнувся тато Ларсон. – Ти зробиш із Людвіга Чотирнадцятого справжнього лиса й навернеш його до хитрощів.

Лабан потягся й по хвилі мовив:

– Обіцяю вам, тату, робити все якнайкраще. І піклуватися про всіх своїх братиків та сестричок. Ви ж знаєте, як мене прозвали – Лабан Хитрий.

– Не дери носа! – перебив його тато Ларсон. Найхитріший у родині я. І я сам навчу Людвіга Чотирнадцятого найзвичайнісіньких хитрощів. А ти гляди, щоб він не грався в лісі з чужими дітьми. Особливо з такими, які забивають йому голову дурницями. Зрозумів?

– Зрозумів, тату, – відповів Лабан. – Із завтрашнього ж ранку Людвіг Чотирнадцятий гратиметься тільки зі мною.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Другого дня рано–вранці Лабан збудив свого братика Людвіга Чотирнадцятого.

– Вставай–но! – невдоволено гукнув Лабан. – Будемо гратися.

Людвіг Чотирнадцятий протер сонні очі, позіхнув і сказав:

– А я не хочу з тобою гратися. Всі мої друзі вважають, що ти справжній Лабан Хитрий.

Лабан на радощах аж розцвів.

– Та невже? – спитав він. – Приємно чути! Але я тобі сказав – уставай! Мені треба тебе багато чого навчити.

– А я тобі сказав, що не хочу з тобою гратися, – стояв на своєму Людвіг Чотирнадцятий і заходився лизати руде хутро. – Ми з Юке–Ю і Туфе–Ту збиралися в лісі гуляти в піжмурки.

– Не зустрічайся більше з тими дурними зайчиськами! – звелів Лабан, – Тато не хоче, щоб ти грався з чужими дітьми. Краще я вчитиму тебе, як стати хитрим і розумним.

– Можеш учити мене, як стати розумним, – погодився Людвіг Чотирнадцятий, – Але затям собі – дурити інших я не буду!

– Гаразд, побачимо, – промимрив Лабан. – Ходімо.

І братики вийшли з нори.

Погуляли чи не погуляли з годинку, а тоді Лабан і каже:

– Дивися, Людвігу, оце – лисички, – і показав лапкою на гриби. – Ач які руденькі!

– Е, мене не одуриш! – засміявся Людвіг Чотирнадцятий, – І Лаура, і Лінея, і Ловіса, і Лідія, і Лоттен – у школі. Чого б їм бути тут?

– А ти тупіший, ніж я думав, – урвав його Лабан. – Я кажу не про наших сестричок. Так називаються оці руденькі гриби... Ой, наморочуся я з тобою!..

Цілий день лисенята кружляли лісовими стежинами. Лабан розказував Людвігу Чотирнадцятому, де які дерева, кущі, рослини, ягоди, квіти. Навчав і ще всякої всячини. Надвечір Лабан спитав:

– Може, ти ще щось хочеш дізнатися чи підемо додому? У мене вже пересохло в роті й бурчить у животі.

– Я ще хочу подивитись, як живуть люди, – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

– Не можна! – замахав Лабан передніми лапами. – Це небезпечно!

– Невже ти боїшся? – глузливо сказав Людвіг Чотирнадцятий.

Тоді Лабан, недовго думаючи, махнув лапою:

– Гайда!

Вони зупинилися аж біля глибокої канави на узліссі. Зовсім недалечко від огорожі, збитої з тонких кругленьких жердок.

– Оце дрюччя зветься огорожею, – півголосом пояснив Лабан. – З одного боку – бачиш? – поле, там росте овес. Той самий, з якого мама варить нам кашу.

– Краще б я побачив поле, де мама бере рисову кашу. – прошепотів Людвіґ Чотирнадцятий, – рисова каша смачніша за вівсяну.

– Дурень та й годі, – засичав Лабан, – Дивись, а з другого боку стоять людські будівлі. В найбільшій, отій, що з вікнами, мешкають самі люди. А ще є для корів і для коней. А ліворуч у довгастій повітчині живуть кури і курчатка.

Лабан аж облизався. Людвіг Чотирнадцятий прикипів очима до будівель, що виднілися вдалині.

– А де живе оте страховисько Максиміліан, про якого завжди розповідає тато? – по хвилі спитав він.

– Я добре не знаю, – відповів Лабан. – Але як підкрадуся до огорожі, то буду перший із татових дітей, хто одурить пса.

– Я обдурю його швидше за тебе, – сказав Людвіг Чотирнадцятий.

Лабан зареготав.

– Ти? – здивувався він. – Ти ж не хочеш хитрувати! Ось я тобі покажу, як це робиться. Нумо закладімося, що я одурю першого, кого зустрінемо, вертаючись додому.

– Не хочу, – сказав Людвіг Чотирнадцятий.

– Я однаково когось обдурю, – стояв на своєму Лабан. – Хоча б для того, щоб показати тобі, який я хитрий...

Неподалік від нори Ларсонів по стежині стрибало двоє зайченят – Юке–Ю і Туфе–Ту. Як тільки вгледіли, що їхній товариш Людвіг Чотирнадцятий іде зі своїм старшим братом Лабаном, зайченята хотіли чкурнути геть, та не встигли. Людвіг Чотирнадцятий гукнув їм:

– Гей, де це ви були?

– У крамничці. Купили медяників, – відповів Туфе–Ту і показав паперовий пакунок.

– Ойо–йой, – раптом загаласував Лабан. – Ойо–йой, моє бідне горло!

– У тебе болить горло? – здивувався Юке–Ю.

– Ще й як болить, – мовив Лабан. – Ойо–йой! Ми оце з Людвігом Чотирнадцятим щойно від лікарки Сови. Вона сказала, що в мене страшна недуга. І поможуть проти неї тільки одні ліки.

– Які ж? – поцікавився Туфе–Ту.

– Медяники, – зітхнув Лабан. – Мед такий приємний, такий солодкий, такий смачний, що від нього легшає на горло.

– То ви квапитесь у крамничку по медяники? – спитав Юке–Ю.

Лабан прикинувся, наче він плаче.

– Я не можу купити медяників, – схлипнув Він. – Мої кишенькові гроші вийшли, а більше мені тато не дасть. Так і мучитимусь із хворим горлом!

Зайченята довго дивились на Лабана.

– Справді? А ти не дуриш? –завагався Юке–Ю.

– Чого б це я дурив найкращих друзів Людвіга Чотирнадцятого! – обурився Лабан. – Правда ж, Людвігу!

З цими словами Лабан ущипнув Людвіга Чотирнадцятого за кінчик хвоста. І замість сказати "ні" Людвіг Чотирнадцятий щосили зойкнув:

– Ой!

– Що ти кажеш? – в один голос поспитали Юке–Ю і Туфе–Ту.

– Мій братик хоче сказати "ага", але часом він страшенно затинається, – заходився пояснювати Лабан. – Хоче сказати "ага", а в нього виходить "о–о–о".

– То Лабан каже правду? – спитав Туфе–Ту у Людівіга Чотирнадцятого.

Лабан ще раз ущипнув Людвіга Чотирнадцятого за кінчик хвоста.

– Ой! – знов застогнав Людвіг Чотирнадцятий.

– Самі ж чуєте, що він каже "ага", – мовив Лабан. – А чого це ви думаєте, що ми вас дуримо? Тепер мені треба мовчати. Я вже так набалакався, що знов заболіло горло. Ойо–йой, коли б мені хбч кілька медяників!

Зайченята стояли й щось собі міркували. Тоді Юке–Ю сказав:

– Тільки через те, що ти брат Людвіга Чотирнадцятого, на тобі наші медяники. Будь ласка, бери цілий пакунок.

– Дякую, дякую, дякую! – зрадів Лабан. – Ви найкращі друзі на весь ліс. Присягаюся, що ніколи вас не забуду.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Зайченята побігли, а Лабан ударив себе лапою в груди й зареготав:

– Хитрощам – слава! Так чинить лис, коли йому заманеться медяників. Чи, по–твоєму, дурити – погано?

Та Юке–Ю і Туфе–Ту відбігли ще не дуже далеко, почули Лабанові слова й заквапились назад.

– Ми гадали, що ти справжній товариш... – дорікнув Юке–Ю Людвігові Чотирнадцятому.

– А ти нас обманюєш, – докинув Туфе–Ту. – Ми більше не гуляємо з тобою.

Обойко зайченят знов зникли з очей, а Людвіг Чотирнадцятий зажурився,

– Як ти міг утнути таке з моїми найкращими товаришами?! – обурився він. – І тобі не соромно, Лабане?

– Мені не буває соромно, – захихотів Лабан. – Навіщо дурненьким зайченятам медяники? Тобі теж не годиться мати таких друзів. Згадай, що казав тато? – Він розгорнув пакунок і прицмокнув, – Ох і пахнуть! Та я проковтну оце все одним духом!

– Ну й бовдур же ти! –сказав Людвіг Чотирнадцятий.

Лабан уже засунув лапу в пакунок. Він пильно подивився на брата і невдоволено мовив:

– Це я бовдур? Я, найхитріший у лісі лис?! Що ти верзеш?

– Бувши тобою, я приберіг би медяники, поки ми прийдемо додому, – мовив Людвіг Чотирнадцятий. – Уяви собі, як заздритимуть наші братики й сестрички, коли ти наминатимеш медяники, а вони тільки облизуватимуться.

Лабан замислився.

– Часом ти буваєш дуже мудрий, – похвалив він Людвіга Чотирнадцятого. – Я послухаюся твоєї ради, пакунок сховаю вдома, а ввечері усе поїм.

Біля входу в нору Лабан зупинився й спитав:

– Людвігу, а може, ти шиєш мене в дурні, щоб самому ум'яти медяники?

– Хіба може таке лисеня, як я, одурити самого Лабана Хитрого? – відповів Людвіг Чотирнадцятий. – Та я й не люблю медяників. Не бійся, не поїм.

Лабан сховав пакунок собі під ліжко. Тільки Людвіг Чотирнадцятий знав де. А коли лисенята вкладалися спати, Лабан голосно сказав:

– Мабуть, поласую я медяниками! Так закортіло чогось солоденького!

– У тебе немає жодного медяника, – озвався Леопольд. – Я знаю, що ти вже давно протринькав свої кишенькові гроші.

– Так, медяника у мене немає, – погодився Лабан. – Зате є цілий пакунок медяників. Бо я хитрий.

– Дуриш, – мовила Лаура. – Поки я не побачу пакунка, то не повірю.

Лабан глянув на сестру й прицмокнув губами:

– Вірте чи не Вірте, а пакунок є.

Лабан засунув лапу під ліжко. Лап–лап, а пакунок мов крізь землю провалився.

– Ха–ха–ха! – засміялися лисенята. – Що, наласувався?

Лабан заліз під ліжко, але пакунка не знайшов. І виліз страшенно розлючений.

– Хтось поцупив мої медяники! – злісно крикнув він. – Нуте, роззявляйте пащі! Від кого пахне медом, той і злодій.

Лисенята послухались. Лабан обійшов усіх – Леопольда, Лаге, Лассе–Молодшого, Лассе–Старшого, Леннарта, Лео, Лукаса, Лауру, Лінею, Ловісу, Лідію та Лоттен. Але ні від кого не пахло медом. Нарешті дійшла черга до Людвіга Чотирнадцятого. Лабан зупинився навпроти нього й засичав:

– Це ти злодій! Тільки ти бачив, де я сховав пакунок. Але ти казав, що не любиш медяників, і обіцяв не їсти.

– А я й не їв твоїх медяників, – мовив Людвіг Чотирнадцятий, чесно дивлячись братові у вічі.

Лабан миттю обнюшив і його. Але й від Людвіга Чотирнадцятого не пахло медом. Лабан почухав собі спину.

– Я не їв твоїх медяників... – ще раз мовив Людвіг Чотирнадцятий.

Лабан уп'явся в нього лютим поглядом.

– ...але я їх віддав, – закінчив Людвіг Чотирнадцятий.

– Кому? – гарикнув Лабан і аж підскочив з несподіванки. – Як ти посмів віддати комусь мій пакунок із медяниками?

– То не твої медяники, – спокійно мовив Людвіг Чотирнадцятий. – Ти відняв їх у моїх найкращих друзів.

– Ті дурні зайченята самі віддали мені пакунок, – засичав Лабан.

– Ти обдурив їх, – сказав Людвіг Чотирнадцятий. – Через те, що горло в тебе здорове–здоровісіньке, я повернув пакунок Юке–Ю і Туфе–Ту.

Лабан пильно подивився на свого братика.

– Ти ще пожалкуєш, – пригрозив він і зашкріб лапами по долівці.

Лисенята зрозуміли, що Лабан страшенно розгнівався. Але Людвіг Чотирнадцятий не злякався. Він і досі не зводив очей із Лабана. Хтозна, чим би воно закінчилося, та саме цієї миті до них навідався тато. Він стояв за дверима і все чув.

– Діти, вам пора спати, – звелів він.

– Тату, тату! Людвіг Чотирнадцятий мене обдурив, – поскаржився Лабан. – Він...

– Чудово, – урвав його тато Ларсон. – Моя найменша дитина обдурила самого Лабана Хитрого? Це непогано!

Лабанові зробилося соромно, він шаснув до себе в ліжко, підібгавши хвоста. А тато Ларсон сів у вітальні в крісло і замурмотів собі під ніс:

– Принаймні Людвіг не такий уже й дурний. Але дурити своїх братів і сестер?..

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

Другого ранку Людвіг Чотирнадцятий сам збудив Лабана.

– Вставай–но, – звелів він братові й поторсав його. – Ходім до лісу, будеш мене вчити. Вчора ми так гарно розважалися.

Та Лабан і далі гнівався на нього. Він не міг забути вчорашньої пригоди з медяниками.

– Я не хочу з тобою гратися, – сказав Лабан. – І водитися з такими дурисвітами.

– Сам ти дурисвіт, – образився Людвіг Чотирнадцятий.

– Дурисвіт, та не такий, – просичав Лабан і перевернувся на другий бік. – Я ще посплю.

Людвіг Чотирнадцятий пішов сам. Авжеж, тато Ларсон заборонив йому гратися з чужими дітьми. Але тепер, коли Лабан не схотів з ним іти, Людвіг Чотирнадцятий може навідати своїх товаришів. Найперше він побіг до Юке–Ю і Туфе–Ту. Але вже на порозі його зустріла мама Зайчиха.

– Мої хлопці не гулятимуть із тобою, – рішуче сказала вона.. – Ти і твій брат лише дурите їх. Я знаю, як ви вчора відняли в них медяники.

– То ж Лабан, – заперечив Людвіг Чотирнадцятий і спитав, – Хіба ви, тітонько, не знаєте, що вчора, як смеркло, я віддав їм їхні медяники?

– Ну то й що? Ти з Лабаном заодно, – сказала мама Зайчиха й зачинила двері.

Людвіг Чотирнадцятий зітхнув і побіг далі – до своєї доброї приятельки, до білочки Агне Стрибайко. Білочка сиділа високо на гілці й лущила шишки.

– Гей, Аґне! – гукнув Людвіг Чотирнадцятий і крутнув хвостиком. – Ходи сюди, пограємося.

– Не буду я з тобою гратися! – й собі гукнула Агне. – Моя мама чула від тітоньки Зайчихи, що вчора ти відняв у Юке–Ю і Туфе–Ту два пакунки з медяниками.

– То не я, то не я! – спробував захищатися Людвіг Чотирнадцятий. – Їх обдурив Лабан, а я став зайчатам у пригоді.

Агне Стрибайко, не мовивши й слова, переплигнула на сусіднє дерево. Людвіг Чотирнадцятий ладен був заплакати з горя. "Піду я до Колючки, – майнула в нього думка. – Він завжди такий добрий до мене". Їжачок Колючка мешкав під благеньким куренем неподалік у лісі.

– Агей, Колючко! –гукнув Людвіг Чотирнадцятий, діставшись до благенького куреня. – Ти дома?

– Ні, – почувся голос. – Тобто я дома, але тобі сюди – зась!

– Це ж я, твій товариш Людвіг Чотирнадцятий, – гукав Людвіг. – Іди сюди! Не жартуй!

– Я не жартую і не хочу з тобою товаришувати, – відповів Колючка. – Я гадав, що ти добрий, а тепер довідався, що ти такий самий дурисвіт, як і всі лиси. Думаєш, я не знаю, що ти відняв учора в Юке–Ю і Туфе–Ту три пакунки медяників?

– Це неправда... – почав Людвіг Чотирнадцятий.

– Ні, таки правда, – заперечив Колючка. – Моїй мамі сказала про це мама Аґне Стрибайко, а їй жалілася мама Юке–Ю і Туфе–Ту.

Людвіг Чотирнадцятий зрозумів, що Колючка його не слухатиме. Сумний потюпав він далі. Тепер у нього лишилося тільки двоє товаришів – горностаї Оке та Бенгт. Підійшовши до нори, де вони мешкали, Людвіг Чотирнадцятий погукав:

– Оке! Бенгте! Ходіть сюди, пограємося!

– Не хочу, – відповів Оке.

– Не можу, – відповів Бенгт.

– Нам не дозволяють, – в один голос відповіли Оке та Бенгт горностаї.

– Чого це? – спитав Людвіг Чотирнадцятий.

– Бо Колюччина мама казала нашій мамі, що чула, як мама Агне Стрибайко казала, що вона чула, як казала мама Юке–Ю і Туфе–Ту, що ти видурив у зайчат чотири пакунки медяників, – пояснив Оке.

– Це дуже погано, і тому ти з нами не гратимешся, – додав Бенгт.

– Ми не гратимемося з тобою, – поправив його Оке.

Людвіг Чотирнадцятий витер кінчиком хвоста сльозинку. Що за жорстокість! Він же не хотів хитрувати, намагався бути добрим і допомагав іншим. Людвіг Чотирнадцятий збагнув, що ця недобра слава про нього піде поміж усіма лісовими звірами. Мабуть, до вечора вже подейкуватимуть, що він видурив у Юке– Ю і Туфе–Ту цілу сотню пакунків медяників. Людвіг Чотирнадцятий ліг на величенькому пеньку й замислився. Тато Ларсон заборонив йому гратися з чужими дітьми. А вони й самі не хочуть із ним гратися. Лабан також розгнівався на нього, сидить, мабуть, удома, й мудрує, що б його встругнути братикові. Хоч би тобі один товариш! Що ж його робити? Лишається тільки одне – ЙОМУ ТРЕБА ТІКАТИ З ДОМУ.

Людвіг Чотирнадцятий зіскочив із пенька й подався зовсім незнайомою стежкою в глиб лісу. Він довго блукав між деревами й кущами, через галяви перебігав так хутко, що його не міг побачити ніякий ворог. Він уже думав, що забрів од дому хтозна–як далеко. Вечоріло. І хоч Людвіг Чотирнадцятий мав густе хутро, але трішечки змерз. А ще його змагав голод. Бо як поснідав удома, то й досі нічого не їв. Хіба що за цілий день ухопив ягідку чи корінчик. "Вони вже лаштуються вечеряти, – подумав Людвіг Чотирнадцятий і відчув, який він самотній. – Цікаво, чи вони тужать за мною?" Зненацька немов

розвиднилося. Ліс закінчився, і просто перед очима в Людвіга Чотирнадцятого розляглося широченне поле, а десь удалині замерехтіло кілька вогників. Людвіг Чотирнадцятий озирнувся довкола. Ага, він згадав, де він! Це ж тут вони з Лабаном лежали вчора й дивилися на людські будівлі.

– Дивина та й годі, – мовив Людвіг Чотирнадцятий і почухався. – Я промандрував цілий день, а опинився майже дома.

На мить йому закралася думка повернутись до нори й повечеряти у мами Ларсон. Та одразу ж і зникла.

– Раз я надумав утекти, то й утечу, – промурмотів Людвіг Чотирнадцятий. – Якби ще не хотілося їсти, то все було б чудово!

Він подивився крізь огорожу на овес, що ріс на полі. Як це вчора казав Лабан: "З цієї трави мама готує вівсяну кашу". Людвіг Чотирнадцятий не те щоб і любив кашу, але щось же треба вкинути в рота. Він перестрибнув через канаву, проповз попід огорожею і допався до вівсяного волоття. Але вівсяною кашею й не пахло.

– Дурний Лабан одурив мене, – зітхнув Людвіг Чотирнадцятий.

А їсти хотілося так, що аж за душу тягло. Тато Ларсон любив казати: "У людей завжди повно їжі". Та хіба ж Людвіг наважиться підкрастися аж до подвір'я? Він же не вмів хитрувати. А ще – не міг здолати страху. Тож перше ніж на щось зважитися, Людвіг Чотирнадцятий довгенько розмірковував.

– Мені більше допікає голод, ніж страх, – півголосом мовив він. – Щоб дістати їсти, я проберуся до людей.

У вівсі Людвіг Чотирнадцятий почував себе в безпеці. Ніхто з людей не міг його тут побачити. Але, коли поле закінчилося, стало важче.

Людвіг Чотирнадцятий поповз по землі між двома рядочками невисоких кущиків. Людвіг Чотирнадцятий почув, що запахло солоденьким і смачним. Тато Ларсон розказував колись, що люди вирощують добрі ягоди, які називаються полуницями. Людвіг Чотирнадцятий здогадався, що втрапив на полуничну грядку. Він нашорошив довгі вуха. У темряві щось забряжчало. А тоді знов запала тиша. Може, Людвігові почулося? Він витягнув шию, щоб роздивитись, як швидше дістатися до людського подвір'я. І ВРАЗ ВІН ПОБАЧИВ ПОТОРОЧУ!

Просто перед ним стояло, розчепіривши руки, високе одоробло в довгому піджаку. Людвіг Чотирнадцятий зроду не бачив живої людини, хіба що намальовану в книжці, яка була в Юке–Ю і Туфе–Ту. Може, ця потороча на полуничній грядці – людина? Людвіг Чотирнадцятий затамував подих, уп'явшись очима в поторочу. І чим більше дивився, тим химернішою вона иому здавалася. Людвіг Чотирнадцятий протер очі. Ні, йому не ввижалося. На голові в неї був крислатий капелюх, але звичайного обличчя з очима, носом, вухами й ротом не було й знаку! Знов почувся брязкіт. Людвіг Чотирнадцятий помітив, як щось блискуче й мерехтливе звисало з розчешрених рук поторочі. Це ніяка не людина, а щось іще страховинніше. МОЖЕ, ПРИВИД?!

Людвіга Чотирнадцятого ніби морозом обсипало. Він забув про будь–яку обережність. Стрілою помчав через полуниці, через овес, стрибнув і... опинився в канаві біля тину.

– Ряту–у–у–уйте! – запищав хтось поруч.

– Ряту–у–у–уйте! – заскімлив і Людвіг Чотирнадцятий.

Він опинився просто на м'якенькій, живій, писклявій, пухнастій грудочці.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Важко сказати, хто злякався дужче, Людвіг Чотирнадцятий чи пухнаста грудочка.

Принаймні Людвіг Чотирнадцятий озвався перший:

– Що за манера налітати на безневинних звірят, – почав сваритися він. – Ось я заявлю на тебе в поліцію!

– Я не налітала на тебе, бо не вмію гаразд літати, – пропищала пухнаста грудочка. –І коли вже на когось заявляти в поліцію, то тільки на тебе. Не я ж сюди впада!

У канаві була напівтемрява, та коли Людвіг Чотирнадцятий придивився, то помітив, що пухнаста грудочка набагато менша за нього. І помалу страх його розвіявся.

– Що ти тут робиш такпізно? І сама–самісінька? – здивувався він. – Така малеча, як ти, вже давно повинна спати.

– Мені страшно йти додому, – жалісливо писнула грудочка. – Запахло лисом, а лиси такі страшні!

Людвіг Чотирнадцятий крізь сміх спитав:

– Хіба ти ніколи не бачила лиса?

– Зроду, – відповіла грудочка. – Тільки на малюнку. Лиси в білих хутрах, з довгими вухами ще й з манюніми м ячиками на хвостиках.

– Ти дивилась не на ті що слід малюнки, – мовив Людвіг Чотирнадцятий.

– Яка ж я дурна! – засміялася грудочка. – Знов переплутала! І коли вже я навчуся розрізняти лиса й зайця? У лиса руде хутро й довгий хвіст. А ще лис дуже хитрий.

– Оце вже схоже на правду, – сказав Людвіг Чотирнадцятий.

– А ти хіба бачив живого лиса? – спитала грудочка.

– Скільки завгодно, – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

– І ні разу їх не боявся?

– Ні разу, – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

– То ти хоробрий, – сказала грудочка. – Як же тебе звати?

– Людвіг Чотирнадцятий Ларсон, – відповів Людвіг.

– Ну й кумедне ім'я! – засміялася грудочка.

– Де ж воно кумедне?!– просичав Людвіг Чотирнадцятий. – Ми – найбільша родина на цілий ліс, і випадково мені випало бути чотирнадцятою дитиною. Бач, як усе просто!

– У тебе тільки тринадцять братиків і сестричок? – пропищала грудочка. – Це не так уже й багато, щоб вихвалятись.

– Наче в тебе їх більше, – буркнув Людвіг Чотирнадцятий і трохи розгнівався, бо ця грудочка осмілилась брати його на кпини.

– Я ледве чи й перелічу своїх братиків і сестричок, – відповіла грудочка. –А звати мене Тутта Карлсон.

У канаві запала тиша. Обоє гадали те саме – хто ж ти? Людвіг Чотирнадцятий спитав перший:

– Правда ж, ти пташка?

Тутта похитала голівкою.

– Але ж ти сама казала, що трохи літаєш?

Тутта знов похитала голівкою.

– Ти мешкаєш у цьому лісі?

І знов Тутта похитала голівкою.

– У людей?

Нарешті Тутта кивнула голівкою.

– А якого кольору твоє хутро?

– Я не маю хутра. У мене жовтий пух, – відповіла, Тутта Карлсон.

Людвіг Чотирнадцятий почухав за вухом.

"Що ж воно за жовта пташка, яка не вміє гаразд літати і мешкає у людей? – думав він. – Невже це..." Людвіг Чотирнадцятий гикнув.

– Ти часом не курка? – обережно спитав він.

Тутта Карлсон не квапилася відповідати.

– Ти не чуєш, що я питаю? – мовив Людвіг Чотирнадцятий.

– Та чую, – пропищала Тутта. – Ні, я не курка. А ти хто такий? Ти мешкаєш у лісі?

Людвіг Чотирнадцятий кивнув.

– Ти свійський?

Людвіг Чотирнадцятий похитав головою.

– Якого кольору твій пух?

– У мене не пух. У мене руденьке хутро, – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

– А хвіст у тебе довгий?

– Авжеж, – відповів Людвіг Чотирнаднятий.

– Ура! Тодія вгадала! – вигукнула Тутта Карлсон і підступила до нього ближче. – Ти – заєць!

– А от і не вгадала, – мовив Людвіг Чотирнадцятий.

Тутта Карлсон стала як укопана.

– Що ж воно за дикий звір із рудим хутром та довгим хвостом? Якщо не заєць, то...

Тутта затремтіла.

– А т–ти ч–часом н–не х–хитрий л–лис? – затинаючись, спитала вона.

– Ні, – по хвилі відказав Людвіг Чотирнадцятий.

Тутта Карлсон перевела дух.

– Ну й добре! – мовила вона. – А то я страх боюся попасти в небезпечне товариство.

Людвіг Чотирнадцятий усміхнувся. Коли б ця Тута Карлсон тільки знала!.. Проте він недовго утішався. Незабаром запхинькав:

– Я голодний. Цілісінький день не їв.

– Сердешний Людвіг Чотирнадцятий, – мовила Тутта Карлсон. – А що ти найдужче любиш?

– Я їм усе, – відповів Людвіг. – Чуєш, що робиться у мене в животі?

– Придумала! – вигукнула Тутта Карлсон. – Проведи мене додому і допоможи, якщо зустрінемо лиса. А в нас на подвір'ї завжди повно їжі.

– Хіба мені до вас можна? – не повірив Людвіг Чотирнадцятий.

– А чого ж? Не бійся, – запевнила Тута Карлсон. – Перейдемо овес, тоді полуниці і все. Та ти ж прибіг звідти, коли нагнався на мене!

Тут Людвіг Чотирнадцятий згадав, чого він стрибнув у канаву.

–Я більш туди не піду, – затявся він. – Краще вже буду голодний!

Дурненький! – засміялася Тутта Карлсон, – Люди нікому не чинять зла. А коли ти боїшся Максиміліана, то не таке вже він і страшидло.

– Я не боюся ні людей, ні собак, а тільки Привида, що стовбичить у полуницях, – признався Людвіг Чотирнадцятий, – Хіба ти не бачила

величезного жахливого Привидяки, що розчепірив руки ще й чимось брязкає? А що за обличчя!.. Страшно й подумати!

Тутта Карлсон знов засміялась, і пух на ній заворушився, як живий.

– Нема чого реготати, – засичав Людвіг Чотирнадцятий. – Коли би не повернув і не сховався в канаві, той Привидяка мене проковтнув би, як горошину. Справді!

– Ходімо, сказала Тутта Карлсон і залопотіла крильцями. – Обіцяю, що той Привидяка тебе не проковтне.

– А ти з ним знайома? – спитав Людвіг Чотирнадцятий і з подиву аж рота роззявив.

Тутта Карлсон не мовила ані слова, а подріботіла попереду Людвіга Чотирнадцятого через овес. Незабаром вони підійшли до грядки.

– Стривай, – зашепотів Людвіг Чотирнадцятий. – Бачиш? Ондечки той Привидяка. Я далі не піду.

– Боягуз, – пошепки відповіла Тутта Карлсон. – Ти боїшся йти за мною? А я думала, що ти хоробрий...

Людвігові Чотирнадцятому не хотілося показувати Тутті Карлсон свого страху, і він мовчки подався слідом. З кожним кроком його серце калатало дужче й дужче. Вони зупинилися біля самої поторочі, що стояла з розчепіреними руками.

– Оце й є твій страхітливий Привидяка, – мовила Тутта Карлсон. – Він навіть не ворушиться.

Якщо це не Привидяка, то, мабуть, Людина, – сказав Людвіг Чотирнадцятий. – Бачиш, у нього є піджак і капелюх.

Тутта Карлсон захихотіла.

Чи воно всі лісові звірі такі нерозумні? – спитала вона. – Це й, не Привид, і не Людина!

І Людвігові Чотирнадцятому здалося, що він справді нерозумний. Він засоромлено промимрив:

– То що ж воно за проява?

– ЗВИЧАЙНЕ ОПУДАЛО! – Тутта Карлсон знов аж зайшлася від сміху. – А ти думав, що опудало проковтне тебе, як горошину? – пищала вона. – Ось я розкажу про це у нас на подвір'ї!

– То ти ще й базікало? – засичав Людвіг Чотирнадцятий– Хіба я можу знати про всі людські вигадки? Краще роздобудь мені попоїсти, ти ж обіцяла. Адже я стеріг тебе від хитрого лиса.

– Ходімо до тієї хижки, де світиться, – мовила Тутта Карлсон, – Там знайдеться щось від вечері. Лізь за мною в це віконце. Але тихенько, бо всі сплять.

Людвіг Чотирнадцятий обережно проліз у віконце й закліпав очима од світла, що спадало зі стелі. Там справді було тихо, але тільки якусь мить. Тоді хтось у кутку – в крик.

– Ряту–у–у–йте! Лис!

І здійнявся такий шарварок, що Людвіг Чотирнадцятий замалим не оглух.

– Ряту– у– у– уйте! – чулося кудкудакання з усіх боків. – Ряту– у– У– уйте!

Нарешті Людвіг Чотирнадцятий збагнув, куди він потрапив – у КУРНИК! А ще він бачив, що Тутта Карлсон причаїлася за величезним відром.

– Ти мене обдурила, – гукнув він. – Ти курка!

– Н–ні, я к–курча, – затинаючись, мовила вона. – Це ти мені збрехав. Бо ти – хитрий лис.

– Ні, – запхинькав Людвіг Чотирнадцятий. –Я лис, але не хитрий.

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

За хвилину в курнику знов запала тиша. Усі зацікавлено дивилися на Людвіга Чотирнадцятого. Багато курчат уперше в житті бачили живого лиса.

– Ти ба, лисеня прийшло до нас у гості, – закудкудакала курка Лаура. – А ти справді не хочеш нас поїсти? Я знаю твого татуся, то він далеко не такий добрий.

– Я нікого з вас не з'їм, але я страшенно голодний і залюбки чимось би підживився, – відповів Людвіг Чотирнадцятий– Тутта Карлсон обіцяла мене нагодувати.

– Бідолаха! – засокотала Лаура. – Авжеж, ми тебе нагодуємо. Он, мабуть, у тому черепку на дні щось лишилося...

Далі Людвіг Чотирнадцятий не слухав. Він жадібно накинувся на черепок.

– Добре, що квапишся, – мовила Лаура. – Наїсися й тікай собі. Бо Кукуріка–Петрус не любить таких гостей.

– Кукуріка–Петрус – це наш півень, – пояснила Тутта Карлсон. – Його ще немає, та ось–ось прийде. Тож не гайся, скоріше!

Але було вже запізно! Через віконце зайшов Кукуріка–Петрус у своєму барвистому пір'ї.

– Кукуріку! Кукуріку! Годинник показує чверть на дев'яту! – проспівав він і запишавєя. – Кукуріку! Ку–куріку!..

Побачивши Людвіга Чотирнадцятого, Кукуріка–Петрус замовк, а тоді щосили загорлав:

– Ряту–у–у–уйте! У хаті лис! Максиміліане, сюди! На поміч! Рятуймо жінок і дітей!

Людвіг Чотирнадцятий зовсім забув, що пес Максиміліан майже такий самий хитрий, як і тато Ларсон.

– Ряту– у– у– уйте! – закричав і собі Людвіг Чотирнадцятий. – Ряту– у– у– уйте! Я не хочу, щоб мене зловив Максиміліан!

Тоді кури одна з– поперед одної заходилися розказувати Кукурікові–Петрусу, що Людвіг Чотирнадцятий добрий лис.

І знов зчинився шарварок, Півень кукурікав, кури кудкудакали, курчата пискотіли, а Людвіг Чотирнадцятии скавулів. Ніхто й не помітив, як відчинилися двері і до курника прожогом ускочила куцолапа такса. Людвіг Чотирнадцятий загледів її гострий писочок між двома зозулястими курочками. "Треба тікати додому", – подумав він і чкурнув був повз таксу, та враз і зупинився, бо на дорозі йому став Хтось Такий, кого Людвіг Чотирнадцятий ніколи в житті не бачив. Той Хтось Такий

мав два коричневих стовбури, як у дерева, тільки набагато рівніших і блискучіших. Вище у нього було щось руде, а ще вище – мигнуло щось зелене. Далі Людвіг Чотирнадцятий не зважувався дивитись. Він утямив, ХТО стояв перед ним – ЛЮДИНА! Це була перша Людина, яку побачив Людвіг Чотирнадцятий. Те блискуче, що мало вигляд стовбурів дерева, було не що інше, як новісінькі, гарно почищені чоботи. Руде – то штани, а зелене – піджак.

– Максиміліане–у–курнику–живий–лис–візьми–його! – закричала Людина.

Малий Людвіг Чотирнадцятий не міг утямити людських слів. Для нього то було одне–єдине довжелезне слово. Та хоч би там що, а небезпеку Людвіг Чотирнадцятий відчув.

– Лис–не–повинен–утекти! – знов прокричала Людина. – Хапай–його!

І почалися лови.

Людвіг Чотирнадцятий зроду не бігав так прудко. Та й пес не відставав. Людвіг Чотирнадцятий оббіг хтозна–скільки будівель, ховався в кущах, спробував зачаїтися за тим чи сим, що стояло на подвірї. Але пес винюхував його скрізь. "Треба десь сховатися, бо скоро вже не матиму сили тікати", – подумав Людвіг Чотирнадцятий. Біля однієї великої будівлі він помітив щось схоже на скриньку. Шмигнув туди крізь кругленьку дірку та й уклався долі, щоб одхекатись. "Сюди Максиміліан не добереться, – простогнав він подумки. – Не хочу, щоб мене зловили люди. Ще кортить додому, в ліс". Це був чудовий сховок. Максиміліан навіть не заглянув туди. Кілька разів він пробігав повз скриньку, а Людвіг Чотирнадцятий злякано завмирав. Але скринька чогось не цікавила Максиміліана. Незабаром лови припинились. Максиміліан більше не гавкав. Скрізь залягла тиша.

Людвіг Чотирнадцятий висунув голову надвір і тільки–но хотів вилізти зі сховку, як почулися чиїсь кроки. Він знов хутенько сховався у скриньку і прикипів очима до великих чоботищ.

– Лисеня–таки–втекло–хоч–Максиміліан–весь–час–наступав–йому–на–хвоста, – промовила Людина. – Хит–рі–ті–руді–шельми!

Людвіг Чотирнадцятий зрозумів останні слова і запишався. Оце аби почув тато Ларсон! Людвіга Чотирнадцятого хвалять за хитрощі?

– Ходімо–пити–каву, – вела далі Людина– Ма–буть–лисеня–втекло–до–лісу. Може–тобі–Максиміліане–пощастить– наступного– разу.

Людвіґ Чотирнадцятий перевів подих і тільки вдруге хотів вилізти зі сховку, як знов хтось став на дорозі. Максиміліан! Його чорна шерсть геть спітніла. Червоний довгий язик був висолоплений. Людвіг Чотирнадцятий згорнувся малесеньким клубочком.

– Ху! Що за вечір! – простогнав Максиміліан. – Цього разу лисеня втекло. Але хай начувається, я ще йому всиплю бобу!

По цих словах Людвіг Чотирнадцятий згадав, що не довечеряв.

– У тебе є біб? – зопалу спитав він, та й прикусив язика, тепер він себе виказав.

– Хто це тут базікає? – буркнув Максиміліан.

– Та ж я, лисеня, – кволеньким голоском відповів Людвіг Чотирнадцятий. – Сьогодні ввечері ми вже зустрічалися. Мене звати Людвіг Чотирнадцятий Ларсон... Добрий вечір, добрий вечір... На жаль, я поспішаю додому.

Але вийти Людвіг Чотирнадцятий не міг. Максиміліан стояв просто перед ним. "Зараз він мене вкусить", – подумав Людвіг Чотирнадцятий і заплющив очі. Але ніхто нікого не кусав. Коли Людвіг обережно розплющив очі, Максиміліан не здався йому сердитим. Навпаки, пес лежав і всміхався.

– Ти найхитріший і найхоробріший лис із усіх, кого я ловив, – сказав він.

Людвігові Чотирнадцятому радість аж розпирала груди. Уже вдруге цього вечора його хвалять. От коли б поруч був тато Ларсон!

–Я вибігав усе подвір я, щоб тебе знайти, – вів далі –Максиміліан. – А ти де сховався? У МОЇЙ БУДІ!

– У твоїй буді? – здивувався Людвіг Чотирнадцятий. – Ти тут мешкаєш?

– Авжеж, – відповів Максиміліан. – Зроду б не подумав, що ти тут.

– Я так і знав, – збрехав Людвіг Чотирнадцятий. – Тому й сховався сюди.

Максиміліан зареготав.

– Ну хіба можна на тебе гніватись, – мовив він. – Мабуть же, і ти зголоднів після вечірніх ловів! Хочеш шматочок свіженького м'ясця?

Чи треба було припрошувати двічі? У курнику Людвіг Чотирнадцятий не наївся як слід. І він схопив із Максиміліанового черепка більший шмат.

– Ото якби хто побачив! – Максиміліан і собі відкусив м'яса. – Пес і лис вечеряють укупі, – хіба не чудасія? Як ти казав тебе звати?

– Людвіг Чотирнадцятий Ларсон, – мовив Людвіг.

– Ларсон... Ларсон... – згадував Максиміліан. – А ти часом не знаєш хитрюгу Ларсона з тієї нори, що на ялівцевому пагорбі?

– То мій тато, – сказав Людвіг Чотирнадцятий. – Він часто розказував про тебе, Максиміліане.

– Он як, – мовив Максиміліан і засміявся. – Атож, ми не раз ливили один одного, я не хвалюся, але мушу тобі сказати, що твій тато майже такий самий хитрий, як і я. Пам'ятаю свої останні лови. Тоді я гарненько його вкусив за задню лапу. А другим разом йому перепаде ще більше, так і перекажи.

Вони як за себе кинули все м'ясо. Обоє були стомлені й порозлягалися долі в буді.

– Тобі треба вертатися додому, – мовив Максиміліан і позіхнув. – Приємно отак полежати, але, мабуть, моєму господареві не сподобається наша дружба.

– Мені так далеко, – зітхнув Людвіг Чотирнадцятий і відчув страшенну втому. – Не знаю, чи й утраплю.

– Не так уже воно й далеко, – відповів Максиміліан. – Я проведу тебе до тину. Це буде чудова вечірня прогулянка.

Пес і лисеня покрадьки перейшли подвір'я, грядку полуниць і овес. Біля огорожі Максиміліан сказав Людвігові:

– Тепер тобі недалеко. Біжи цією стежечкою і нікуди не звертай.

– Хіба ти знаєш, де я живу? – здивувався Людвіг Чотирнадцятий.

Максиміліан засміявся.

– Чого б це я не знав, де живе хитрий Ларсон? Я ж там був. І ось що я тобі скажу: віднині ми не приятелі. Внадишся до курника – нарікай сам на себе.

Максиміліан злісно гавкнув, мовляв, це не жарти. А тоді зник з очей. Людвіг Чотирнадцятий і собі чкурнув стежкою. Він ніколи ще не повертався додому так пізно. Що скаже тато Ларсон?

Коли Людвіг зайшов до нори, тато Ларсон сидів у вітальні в кріслі. Він вийняв із нагрудної кишені годинник і кинув на сина сердитий погляд.

– Де це ти цілий день тинявся? – гнівно спитав він. – Давно вже пора спати.

– А мене похвалили за те, що я такий хитрий, – мовив Людвіг Чотирнадцятий.

– Що ж, це приємно, – сказав тато Ларсон, і його гнів помалу вгамувався. – Мені почулося, що десь тут гавкав пес, – провадив він далі. – Чи, може, мені здалося?

– Ні, тату, не здалося. То гавкав Максиміліан, – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

– Он як! Мій найзапекліший ворог Максиміліан! – вигукнув тато Ларсон і замислився. – Я не хвалюсь, але кажу тобі, що він майже такий

самий хитрюга, як і я. Пам'ятаю свої останні лови. Тоді я гарненько вкусив його за задню лапу. А другим разом йому перепаде ще і більше, нехай так собі й затямить.

Людвіг Чотирнадцятий усміхнувся. Чия ж воно правда, Максиміліанова чи татова? Той на того каже, а той на того... Нараз до тата Ларсона дійшли Людвігові слова. Він скочив із крісла й закричав:

– То що ти сказав? Ти зустрічався з Максиміліаном?

– Він ганявся за мною після того, як я вечеряв у курнику, але не міг мене знайти, бо я сховався у його буді, хоч він не дуже й розгнівався, і ми з ним їли м'ясо з одного черепка, а тоді він мене трохи провів, і відтоді ми розцуралися, – одним духом випалив Людвіг Чотирнадцятий.

Тато Ларсон підійшов до нього й погладив по голові.

– Ти, мабуть, заснув під ялиною і тобі це приснилось, – лагідно мовив він. – Іди спати до своєї кімнатки.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Другого ранку за сніданком Лабан спитав Людвіга Чотирнадцятого:

– Що ти вчора цілий день робив? !

– Нічого такого, – буркнув Людвіг. – Гуляв, грався, те–се.

– А що "те–се"? – допитувався Лабан. – Ти, часом, не грався з чужими дітьми? Не забув, що казав тато?

Тут до розмови пристав і тато Ларсон:

– Ні, наш Людвіг не грався з чужими дітьми. Він розважався з моїм давнім недругом Максиміліаном.

Усі лисенята повитріщали очі.

– З отим страшелезним псом Максиміліаном? – в один голос закричали вони.

Тато Ларсон засміявся і цитьнув на дітей:

– Годі вам! Людвіг не хоче бути хитрим, а насправді всі хитруни проти нього ніщо. Мабуть, він просто посміявся зі свого старенького татуся. Чи як, Людвігу?

Людвіг Чотирнадцятий тицьнувся писочком у бляшанку з кислячком, яку поставила перед ним мама Ларсон, і мовчав. А мама Ларсон сказала:

– Тепер, діти, гайда до школи! Уже пізно.

– Еге, малечо, покваптеся, – озвався й Лабан. – Покваптеся, то станете такі хитрі, як ваш найстарший брат.

І дванадцятеро лисенят руденькою вервечкою гайнули з нори. Вдома лишилися Лабан і Людвіг Чотирнадцятий.

– Хочеш зі мною погратися? – спитав брата Людвіг.

– Нізащо в світі, – відповів Лабан. – Думаєш, я забув, як ти мене обдурив із медяниками? Я не граюся з тими, хто може підвести.

Людвіг Чотирнадцятий розчаровано подався до виходу.

– Пам'ятай, що тобі заборонено гратися з чужими дітьми, – нагадав Лабан. – Звичайно, ти можеш устругнути те, що й учора – гуляти з Максиміліаном. Він не лісовий звір.

Перше ніж Людвіг Чотирнадцятий Вийшов із нори, він почув лукавий Лабановий сміх. – Коли б вони тільки знали, і тато Ларсон, і Лабан, і всі– всісінькі! –Що Людвіг казав правду!

Але тепер Максиміліан більше не доводився йому приятелем і погуляти з ним не пощастить. Зненацька Людвіг Чотирнадцятий зупинився.

Що ж, Максиміліан йому не приятель, але ж на тому подвірії у Людвіга є подруга –Тутта Карлсон. Після всього, що сталося вчора ввечері, він геть про неї забув.

– Ану ж, збігаю в курник, – півголосом мовив Людвіг Чотирнадцятий,– Я вже дорогу знаю. Привидяки на полуничній грядці не боюся. Аби тільки не здибати Максиміліана. То що мені той Максиміліан?!

Лис по кризі мчить швиденько,

Ще й підспівує тихенько.

Лис по кризі...

Звичайно, криги не було й близько, бо ж стояла середина літа. Але Людвіг Чотирнадцятий знав напам'ять лише оцю єдину пісеньку. Він добіг до огорожій канави, де того разу зустрів Тутту Карлсон. Людвіг Чотирнадцятий пробрався попід огорожею і опинився у вівсі. Коли овес кінчився й почались полуниці, він поповз на животі, щоб ніхто з людей його не помітив. Людвіг Чотирнадцятий радів, що побачить Туту Карлсон, і весь час співав про лиса, який швиденько мчить по кризі. Неподалік від полуниць він загледів чиюсь постать. "Вона трохи схожа

на людину, – подумав він. – Але цього разу мене не одуриш". І Людвіг Чотирнадцятий, співаючи, поплазував далі. Аж біля самої постаті зупинився і промовив:

– Ось я заспіваю вам вашу пісеньку:

Тут живе Опудало на грядці,

Що завгодно, те і витіває:

То сідає, то стає навшпиньки,

А захоче – руки розставляє.

Людвіг Чотирнадцятий сів на задні лапи, а передніми взявся в боки, щоб бути схожим на Опудало з розчепіреними руками.

Тут живе Опудало на грядці...

Пісня урвалась. Бо Людвіг Чотирнадцятий почав придивлятися до постаті на грядці зблизька. Ось пара рудих чобіт. Далі руді штани й зелений піджак, а ще вище – капелюх. Під капелюхом Людвіг Чотирнадцятий побачив і очі, й ніс, і губи, й вуха. Людвіг Чотирнадцятий облизався довгим вузьким язичком.

Це казна–що! Того разу Опудало було без чобіт. Піджачок на ньому був благенький і драний, на обличчі воно не мало ні очей, ні носа, ні рота, ні вух. І враз Людвіг Чотирнадцятий збагнув. Це зовсім не Опудало! ЦЕ ТОЙ САМИЙ ДЯДЬКО, ЦЮ БУВ УЧОРА В КУРНИКУ! Людвіг хотів тікати, але не встиг.

– Ну–ж–ти–й–нахаба! – сказав дядько.

І Людвіг Чотирнадцятий опинився в повітрі. Так високо він ще зроду не був, навіть як вилазив на замшілий камінь біля їхньої нори. Дядько тримав його за шкірки, а це було неприємно. Людвіг жалісливо заскавулів – просився знов на землю.

– Ага–то–це–ти–внадився–до–нашого–курника? – спитав дядько.

А Людвіг подумав собі: "Ну хіба не можна навчитися говорити по–справжньому? Що втямиш із такйх довжелезних слів?!" Людвіг ще раз заскавулів, бо хотів сказати, що то справді він навідувався до курника.

– Але–ти–ніби–не–страшне, – вів далі дядько. – Навпаки–з–тебе–дуже–миле–лисенятко. Я–певен–що–наші–діти–тебе–полюблять.

Дядько поніс Людвіга на подвір я. Там посадив його в клітку зі сталевого дроту.

– Отут–і–житимеш, – сказав він і замкнув клітку на ключ. – Малот–і–Петера–немає–вдома–але–скоро–будуть.

Людвіг Чотирнадцятий замислився: "Малотіпетер! Ну й чудернацьке ім я!" Але добре подумавши, він здогадався, що тих дітей двоє і що звати їх Малот і Петер.

– Максиміліане–ходи–но–сюди! – погукав дядько. – Глянь–кого–я–вловив! Учора–воно–тебе–одурило–а–я–взяв–його–голіруч. Воно–таке–хитрюще–а–тепер–діти–матимуть–з–нього–іграшку.

Людвіг Чотирнадцятий не зрадів, утретє почувши про свої хитрощі. Навпаки, він дуже зажурився. Йому не хотілося бути за іграшку людським дітям. Йому кортіло додому, в ліс. Коли дядько десь пішов, Максиміліан підступив ближче до клітки.

– Чи я не казав тобі, щоб ти тримався звідси чим–далі? – гавкнув він.

– Як ти випустиш мене звідси, то я обіцяю, що ніколи сюди не прийду, – сказав Людвіг Чотирнадцятий.

– Ми більше не друзі, – відповів пес і вишкірив зуби. – Я не вірю в лисячі баєчки. Ви нечувані брехуни.

– Я не брехун, – заперечив Людвіг Чотирнадцятий. – Я зовсім не хитрий.

– Хіба ти не ховався в моїй буді? – дзявкнув Максиміліан. – Ти найхитріший з лисів, кого я стрічав. Ти набагато хитріший за свого тата.

Пес обійшов клітку зусібіч і обнюхав її.

– Тепер побачимо, чи ти й справді хитрий, чи врятуєш свою руду шкуру, – мовив він. – А звідси вибратися нелегко. Мені нема чого тебе стерегти. Щасливих тобі посиденьок!

І Людвіг Чотирнадцятий зостався сам. Він заходився шукати хоч якусь дірку, але скрізь був тільки сталевий дріт. Він спробував замок на зуби, але йому тільки стало боляче.

– Я зроду звідси не виберуся, – зітхнув Людвіг Чотирнадцятий. – Аби я був хоч трішечки хитрий!

Він поклав голову на передні лапки й зажурився своєю неволею. Нараз почувся голосок:

– Гей, що ти робиш у моїй клітці?

Біля клітки стояла Тутта Карлсон.

– А вгадай! – огризнувся Людвіг Чотирнадцятий. – Мабуть, ти думаєш, що я граюся в піжмурки або вбираю різдвяну ялинку?

– Як ти там опинився?– допитувалася Тутта Карлсон. – Клітка ж замкнута.

– Клітка замкнулася тоді, коли в ній опинився я, – заскавулів Людвіг Чотирнадцятий. – Якщо хочеш знати, мене зачинив тут один дядько. Тепер я стану іграшкою для його дітей.

– Як можна бути таким телепнем, щоб попастися дядькові? – здивувалася Тутта Карлсон.

Якусь мить Людвіг Чотирнадцятий мовчав.

– Я думав, що то Опудало, – зніяковіло сказав він.

Тутта Карлсон засміялася.

– Твоя правда, – нарешті мовила вона. – Ти зовсім не такий хитрий, як інші лиси. Хіба можна переплутати живого дядька з Опудалом? Диво та й годі!

Людвіг Чотирнадцятий заплакав.

– Цить, – сказала Тутта Карлсон.

– Я хочу додому, – аж заходився Людвіг Чотирнадцятий. – Не хочу бути іграшкою для дітей!

Почулися людські кроки, і до клітки підійшов той дядько, що зловив Людвіга.

– Не– бійся–ціпонько, – засміявся він. – Лисеня–із–твоєї–клітки–нікуди–не–втече. Погодувати–погодую–але–не–курятиною–як–йому–заманулося.

Дядько поставив у клітку черепок із м'ясом і кістками.

– Невже ти й справді прийшов сюди через те, що закортіло курятини? – занепокоєно спитала Тутта.

Людвіг Чотирнадцятий похитав головою.

– Я йшов, щоб погратися з тобою, – мовив він. – А він мене хап і спіймав.

– Бідолашненький Людвігу! – запищала Тута Карлсон. – І все це через мене! Я визволю тебе звідси, ось побачиш. А поки що бувай!

І Тутта Карлсон зникла. Людвіг Чотирнадцятий залишився сам як палець на дядьковому подвір'ї в клітці для курчат.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

Цілий ранок Людвіг Чотирнадцятий лежав у клітці й нудьгував. А після обіду закрутилося–завертілося. Повернулися від бабусі Малот і Петер тай ну дивитися на татусеву спійманку.

– Ой–гарнюще! – скрикнула Малот і хотіла погладити Людвіга Чотирнадцятого.

"Яке там гарнюще!" – подумав Людвіг Чотирнадцятий і хапнув її за руку.

– А–можна–його–на–ніч–узяти–до–себе–в–кімнату? – попросив Петер, – Він–спатиме–у–візочку–для–малотиних–ляльок.

"Отакої! – подумав Людвіг Чотирнадцятий і ще більше засумував. – Лисеня в ляльковому візочку! Сміх та й годі!" Такої ж думки, очевидно, був і дядько.

– Найкраще–лисеняті–сидіти–тут. Лісовим–звірям–у–людських–оселях–незатишно, – сказав він.

Людвігові Чотирнадцятому це здалося вельми мудрим.

– Тату–його–треба–якось–назвати, – мовив Петер.

"Я вже раз названий, та ви зроду не вгадаєте як", – подумав Людвіг Чотирнадцятий.

– Міке! – вигукнула Малот. – Гарне ім я!

Людвіг Чотирнадцятий скривився:

"Пхе, Міке! Звичайнісіньке ім'я. Людвіг у тисячу разів краще!"

– А може, Рудохвіст? – запропонував дядько.

Людвіг Чотирнадцятий дзявкнув. З нього досить уже цих дурниць. Його звати Людвіг. Людвіг! І більш ніяк!

– До–завтрашнього–ранку–ми–придумаємо–йому–по–справжньому–гарне–ім,я, – мовила Малот.

До завтрашнього ранку! Людвіг Чотирнадцятий аж похолов. Увечері він повинен бути вдома. Бо тато Ларсон розгнівається.

– Тату–а–можна–взяти–Максиміліанів–повідець–і–трохи–погуляти–з–лисеням? – спитала Малот.

Людвіг Чотирнадцятий одразу ж повеселішав. Може, коли вони гулятимуть, удається накивати п'ятами?

– Беріть, – сказав дядько. – Але–будьте–обережні. Мені–здається–що–лисеня–трохи–підступне.

Людвіг Чотирнадцятий був як шовковий. Він дозволив, щоб діти наділи на нього Максиміліанів повідець, і слухняно пішов за ними. Максиміліан лежав у своїй буді і все те бачив.

– Ага–тебе–беруть–завидки–що–у–нас–з'явився–новий–свійський–звір? – піддражнив його Петер.

Пес тільки сердито гаркнув. Людвіг Чотирнадцятий сподівався, що після прогулянки діти забудуть замкнути клітку. Але він помилився. Клітку замкнули як слід.

– Від–нас–не–втечеш, – сказала Малот."Уже–пізно–і–нам–пора–спати. А–завтра–вранці–ми–знов–прийдемо–до–тебе.

"Завтра вранці я вже буду в лісі", – подумав Людвіг Чбтирнадцятий. Але як утекти, він не знав. Та, може ж, Тутті Карлсон спаде щось на думку?

Після вечері з хати вийшла мама Петера й Малот із , чималою мискою в руках. Вона говорила повагом і виразно, тож Людвіг досить добре її розумів, навіть якщо всі слова були для нього суцільним довгим реченням:

– Будь–ласка–вечерю–для–нашого–нового–гостя–подано, – сказала вона. – Діти–дуже–хотіли–щоб–тобі–перепали–найкращі–шматки–що–ними–звичайно–ласує–Максиміліан.

Жінка знов пішла в хату, а Людвіг Чотирнадцятий відчув страшенний голод. Він уже розігнався був спробувати смачного м'яса, як до нього долинув шурхіт із–під кущика, що ріс неподалік.

– Гей, це я, – почувся писк.

Людвіг Чотирнадцятий упізнав Тутту Карлсон. Вона обережно визирнула з–за гілочки.

– Найкращих шматочків не їж, – прошепотіла Тутта Карлсон.

– Хіба вони погані? – перелякався Людвіг Чотирнадцятий. – Вони ж так смачно пахнуть!

Тутта Карлсон задріботіла зі свого сховку.

– Максиміліан на тебе сердиться, – сказала вона. – Діти про нього зовсім забули. Беруть і надівають на тебе його повідець. Ведуть тебе на прогулянку, а найгірше те, що дають тобі найкращі шматки м'яса!

– А чим я йому зараджу? – відповів Людвіг Чотирнадцятий, – Нехай сердиться на дітей.

– І все ж мені здається, що ти повинен віддати Максиміліанові ці ціматки, – сказала Тутта Карлсон.

Людвіг Чотирнадцятий здивовано зиркнув на неї.

– Я сам голодний, – сказав він. – До речі, кого тобі більше шкода – мене, що замкнутий у клітці, чи пса, що гуляє собі на волі?

– І все ж мені здається, що ти повинен віддати м'ясо Максиміліанові, – знов сказала Тутта Карлсон. – Ось послухай...

Вона щось зашепотіла Людвігові на вухо, і тоді він усе зрозумів.

– Ти майже така хитра, як лис, – похвалив він її.

– Хитріша, – сказала Тутта Карлсон. – Я ж не думаю на Опудало, що то Привид, а на Людину, що то Опудало... Але більше я тебе не дражнитиму. Я сховаюся в цих кущах, поки прийде Максиміліан.

Довго чекати їм не довелося. Тільки згас день і спали сутінки, Максиміліан з'явився біля клітки.

– Який я радий, – загарчав він. – Сьогодні спатиму спокійно, бо знаю, що ти замкнений.

– Хіба ти не голодний? – ласкаво спитав Людвіг Чотирнадцятий.

Пес уп 'явся в нього очима.

– Голодний. А що тут дивного? – сказав він, вишкіривши зуби. – Діти віддали тобі найкращі шматки м'яса, які звик одержувати я.

– Знаю, – відповів Людвіг Чотирнадцятий і прикинувся сумним. – Тому я й залишив найсмачніші шматки для тебе. Он глянь у миску. Я не хочу, щоб ти через мене голодував.

Максиміліан підійшов ближче до клітки. Так. Людвіг казав правду. В мисці лежало кілька найкращих шматків м'яса. Максиміліан облизався.

– Будь ласка, їж, – припросив його Людвіг Чотирнадцятий. – Відчиняй дверцята й заходь. Колись ти мене пригощав вечерею, а сьогодні – я тебе.

Максиміліан не повірив йому.

– А що, як ти мене обдуриш? – завагався він.

– Хіба може таке лисеня, як я, обдурити такого хитрющого пса, як ти! – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

Максиміліан засміявся. Що за дурниці! Звичайно ж, лисеня хитре, але щоб обдурити старого Максиміліана ще раз. ... Ні, це неможливо. Максиміліан одімкнув клітку і, не кваплячись, зайшов усередину.

– Сідай до вечері, – припрошував Людвіг Чотирнадцятий.

Голос його був спокійний, але серце калатало. Ще трішечки...

– Дякую за запросини, дякую за запросини, – мурмотів Максиміліан, – Що є кращого за ситий шматочок м'ясця на вечерю!

Він підступив до миски і раптом... Людвіг Чотирнадцятий миттю вистрибнув із клітки й зачинив за собою дверцята. Тутта Карлсон випурхнула з–під кущика, і вони разом замкнули клітку.

– Агей, що ви робите! – заскавулів Максиміліан. – Я не хочу сидіти під замком у курячій клітці. Ану випустіть мене!

– Смачного, – засміявся Людвіг Чотирнадцятий. – Даруй, що я не можу зостатися й скласти тобі товариство. Мені пора додому. Може, переказати моєму татові вітання від хитрого Максиміліана?

– Цить! – гарикнув пес. – Ось я тобі зараз дам! Ой–йо–йой, ну й сердитий же я!

Людвіг Чотирнадцятий і Тутта Карлсон удвох дісталися до курника.

– Тисячу, мільйон разів дякую за допомогу, – мовив Людвіг.

– Ет, нема за, що, – відповіла Тутта й сором'язливо схилила голівку аж до землі. – Це ж через мене тобі так не щастить!

Людвіг Чотирнадцятий ужеи й забувся чого він сюди йшов. Ага, щоб погратися з Туттою Карлсон!

– Сьогодні ми не погралися, то, може, ще коли зустрінемося? – спитав він.

– Залюбки, – відповіла Тутта Карлсон. – Але чим далі від подвір' я. Бо Максиміліан таки захоче тебе провчити.

– То можна гратися біля огорожі, там, де ми зустрілися вперше, – запропонував Людвіг Чотирнадцятий.

Тутті Карлсон ця пропозиція сподобалась. І перше ніж вона зникла в курнику, де мешкало безліч її сестер, братів та інших родичів, вони домовилися зустрітись завтра.

Відтак Людвіг Чотирнадцятий поквапився додому. Вже зовсім стемніло, й він розумів, що тато Ларсон страшенно гнівається. Так воно й було. Коли Людвіг зайшов до вітальні, тато Ларсон сидів у кріслі. Він вийняв годинника з нагрудної кишені й насупився.

– Знов пізно, – пробурчав він. – Звісно, лиси на полювання ходять уночі, але ж ти ще дитина і повинен о цій порі вже спати.

– Сьогодні було так багато пригод, – похвалився Людвіг Чотирнадцятий.

– Ну–ну, – усміхнувся тато Ларсон. – Ти бачив мого давнього недруга Максиміліана?

– Авжеж, і не тільки його, – жваво відповів Людвіг Чотирнадцятий. – Мене спіймав один дядько, і я став дитячою іграшкою, а тоді мене замкнули в клітці, а тоді ми з Туттою Карлсон обдурили Максиміліана і...

– Людвігу, дитино моя, – урвав йоґо Ларсон, – Щось тобі сниться багато снів.

Людвіг Чотирнадцятий опустив хвоста.

– Це правда, тату, – мовив він.

– Так, це правда: тобі сниться багато снів, – повторив тато Ларсон. – На добраніч!

Розділ десятий

Людвіг Чотирнадцятий і Тутта Карлсон часто зустрічалися на галявці біля огорожі.

Звісно, це була чудернацька пара: лисеня й курча. Але їм удвох було цікаво, вони вигадували нові й нові ігри.

Найбільше вони любили гратися в школу. Одне з них вилазило на пеньок і було за вчителя. Друге вмощувалося на траві й слухало.

Людвіг Чотирнадцятий навчав Тутту Карлсон того, що сам перейняв у Лабана: всього про лісову рослинність. Він розказував, які ягоди

можна їсти, щоб не болів живіт. Застерігав свою подругу від грибів, що мають гарні, в білий горошок шапочки. Ті гриби звуться мухомори, і вони дуже отруйні. А ще Людвіг показував Тутті, як треба розпізнавати сліди.

Тутта Карлсон розказувала Людвігові Чотирнадцятому про всіх мешканців свого подвір'я. Про рослини, які вирощують у саду і які корисно споживати. Про людей і про те, як їх остерігатися, щоб не спійматись.

– Обіцяй, що ти ніколи не прийдеш до курника нас красти, – боязко попросила Тутта Карлсон. – Я ж знаю, що лиси люблять курятину.

– Ніхто з нашої родини вас не крастиме, – врочисто пообіцяв Людвіг Чотирнадцятий. – А ти обіцяєш, що скажеш мені, коли люди надумають улаштувати лисячі лови?

Тутта Карлсон пообіцяла.

Коли Людвіг Чотирнадцятий зустрічався з Туттою, то з нори він зникав із самого ранку, а повертався аж смерком.

– Що ти робиш день у день? – якось поцікавився тато Ларсон.

– Граюся зі своєю товаришкою, – відповів Людвіг Чотирнадцятий. – І багато чого навчився.

– Це добре, – мовив тато Ларсон. – А як звати твою товаришку?

– Тутта Карлсон, – відповів Людвіг Чотирнадцятий, сподіваючись, що тато більш нічого не питатиме. Бо він передчував: татові не сподобається, що його син грається з курчам.

– Тутта Карлсон... – мовив тато Ларсон і замислився. – Не знаю такої. Приведи її коли-небудь сюди і познайом нас.

– Хтозна, чи вона захоче, – мовив Людвіг Чотирнадцятий і чкурнув надвір, щоб не довелось відповідати на купу важких запитань.

Але тато Ларсон був старий і хитрий. Він ще довго сидів у своєму кріслі й щось обмірковував.

Тутта Карлсон!

Він ніколи не чув цього імені, хоч і знав усіх лісових звірів.

Другого ранку тато Ларсон підкликав Лабана і спитав:

– То ти навчаєш Людвіга хитрувати?

– Ми не здружилися, – відповів Лабан. – Проте я знаю, що він грається з чужими лісовими звірятами.

Тато Ларсон наморщив чоло.

– А Тутту Карлсон знаєш? – спитав він.

Лабан похитав головою.

Тато Ларсон почухав спину. Як завжди, це означало, що він глибоко задумався.

Тепер він пригадав, що Людвіг Чотирнадцятий казав йому кілька вечорів тому.

Щось про пса Максиміліана, про курник, про якогось дядька...

– Мабуть, дитина марила, – промурмотів тато Ларсон. – Або... або...

Вголос він звелів Лабанові:

– Ти повинен довідатися, хто така Тутта Карлсон. Завтра вранці, коли Людвіг подасться з дому, не спускай з нього ока.

Людвіг Чотирнадцятий, як звичайно, поспішав до огорожі, на зустріч із Туттою Карлсон. Він не помічав, як у кущах за ним вигулькувало щось руде. Воно весь час ішло назирці.

То був хитрий Лабан, що задумав вивідати Людвігову таємницю.

Тутта Карлсон уже була на галявці.

– Нумо гратися в піжмурки, – запропонував Людвіг Чотирнадцятий. – Цур ти жмуришся, а я ховаюсь.

Тутта Карлсон почала вголос лічити:

– ...двадцять п'ять... двадцять шість... двадцять сім... двадцять вісім... двадцять дев'ять... двадцять десять... двадцять одинадцять... я вже йду шукати!

І вона заходилася шукати Людвіга Чотирнадцятого. За кущем вона помітила щось схоже на лисячий хвіст.

– Тра-та-та, тра-та-та! – загаласувала Тутта Карлсон і замахала крильцями. – Я тебе побачила!

– А от і ні! – закричав Людвіг Чотирнадцятий зовсім з іншого боку. – Ти не могла мене бачити.

– Гм, – здивувалась Тутта Карлсон, коли Людвіг Чотирнадцятий виліз із свого сховку. – Я ж на свої очі бачила, як за отим кущем мигнув лисячий хвіст.

– Ти помилилася, – мовив Людвіг Чотирнадцятий. – Мабуть, то листя брусниці чи горобини.

Але Тутта Карлсон таки не помилилася.

За кущем справді був лисячий хвіст, і хвіст належав Лабанові. І Лабан бачив, як Людвіг Чотирнадцятий грався з курчам. З подиву його каштанові очі зробилися величезні, як баньки.

– Мені слід придбати окуляри, – пробурчав Лабан. – Мабуть, у мене щось з очима. Що тато скаже?

Він помчав додому й вихором увірвався до вітальні:

– Це хтозна-що! – важко дихаючи, сказав він. – Тутта Чотирнадцята Лабан – лисиця. Ні, що я верзу? Людвіг Чотирнадцятий...

Тато Ларсон засунув Лабанові в рота морквину.

– З'їж і заспокойся, – мовив він. – А тоді розкажеш, що ти побачив таке страшнюче.

Лабан з'їв морквину і розповів про всі дивовижі, які йому відкрилися на галявці біля огорожі. Йому хотілося, щоб тато Ларсон розгнівався на Людвіга Чотирнадцятого. Але той навпаки – сидів у кріслі й реготав.

– Ви не гніваєтесь? – оторопів Лабан. – Хіба це нічого, що лисеня з нашої родини грається з курчам? Замість того, щоб не витикатися з

дому й учитися хитрувати! Ви згорите від сорому перед родичами! А що скаже наш старенький дідусь?!

– Мабуть, і він посміється, – відповів тато Ларсон. – Крім того, як ти можеш твердити, що наш Людвіг не хитрий? Я думав, що то йому приснилося, а виходить, він казав правду.

– Я теж оце наче сплю, – мовив Лабан. – Хіба, щоб гратися з курчам, треба бути хитрим?

– Ще й яким хитрим! – мовив тато Ларсон. – Тобі не спадало на думку, що для нас Людвігове знайомство дуже вигідне?

Лабан не міг нічого второпати.

– Людвіг знає пряму дорогу в курник, – повів далі тато Ларсон. – І коли нам захочеться, ми підемо туди по м'ясце. – Він трохи полагіднішав. – Оце-то Людвіг, оце-то Людвіг, – мимрив він. – Завів дружбу з курчам! Куди мені до нього!

– Але ж Людвіг сказав, що й не збирається брати у людей їжу, – стояв на своєму Лабан. – Отією гульнею з курчам він соромить нашу родину.

– Цить, бо он він іде, – прошепотів тато Ларсон.

Лабан нетерпляче чекав, що буде далі. Але тато Ларсон не мовив ні слова, тільки приязно спитав:

– Ти й сьогодні не сидів дома і гуляв зі своєю товаришкою Туттою Карлсон?

– Так, нам було дуже приємно, – відповів Людвіг Чотирнадцятий.

Тато Ларсон, примруживши очі, дивився на свого найменшого сина.

– Я вже тобі казав, що нехай би вона коли прийшла до нас у гості, – мовив він і облизався. – А якщо в неї є братики-сестрички чи ще якісь родичі, то хай теж приходять, еге ж, Лабане?

– Авжеж, – буркнув Лабан, опустивши очі.

Людвіг Чотирнадцятий довго дивився на тата Ларсона і на брата.

Чи знають вони, що Тутта Карлсон – курча?

– Ну, Людвігу, чого ти мовчиш? – спитав тато Ларсон. – Запроси її родичів. Ми влаштуємо їм бенкет!

– Не знаю, – відповів Людвіг Чотирнадцятий, – Тутта Карлсон така сором'язлива, що не захоче прийти.

– Ми не дуже небезпечні, – усміхнувся тато Ларсон. – Перекажи їй, що ми будемо раді бачити її до обіду.

Людвіг Чотирнадцятий здригнувся.

Щось тут було не так. Він занепокоївся.

– Прекрасно, – прицмокнув Лабан. – Вона така гарненька.

Людвіг Чотирнадцятий нашорошив вуха.

– А ти бачив Тутту Карлсон? – спитав він.

Лабан не знав, що відповісти.

– Чи я бачив?.. Ні... – розгубився він. – Та мені здається, що вона повинна бути гарненька й веселенька, адже вона твоя найкраща товаришка.

Людвіг Чотирнадцятий збагнув, що Лабан викручується.

– Я піду в дитячу кімнату й пограюся перед обідом, – сказав Людвіг.

Він замислено лежав у ліжечку з ялинових гілочок.

Розумів, що таємниці в нього вже немає. І Лабан, і тато довідались, що Тутта Карлсон – курча.

Але як вони довідались про це?

І Людвіг Чотирнадцятий здогадався: тоді, як вони на галявці гуляли в піжмурки, Тутта Карлсон помітила рудого хвоста й подумала, що то Людвіг. А то був Лабан, що, сховавшись, бачив, як вони граються.

Людвіг Чотирнадцятий вкусив себе за кінчик хвоста. Що ж тепер буде?

Розділ одинадцятий

Людвіг Чотирнадцятий прислухався.

Тато Ларсон і Лабан і досі сиділи у вітальні й про щось тихенько гомоніли. Але Людвіг Чотирнадцятий виразно почув, як хтось із них назвав Тутту Карлсон.

Він обережно підвівся з ліжка й став під дверима, що були зроблені зі старого іржавого дека.

– Тату, а ви вірите, що Людвіг приведе сюди Тутту Карлсон? – долинув Лабанів голос.

– Ні, не вірю, – мовив тато Ларсон. – Але якщо курча не прийде до нас, то ми підемо до нього.

Людвіг Чотирнадцятий гикнув. Він здогадався, що в тата Ларсон, на думці.

– Отож я й кажу, – не вгавав тато Ларсон. – Треба піти до курника, щоб привітати Тутту Карлсон і всю її рідню. Може, й сьогодні ввечері. Я страшенно голодний!

Людвіг Чотирнадцятий насилу стримався, щоб не скрикнути. Як може тато таке говорити?!

– Я придумав ще краще, – мовив Лабан. – Я піду туди сам.

– А чи вистачить у тебе на це хитрощів? – засумнівався тато Ларсон. – Ти ж знаєш, що на подвір'ї є злий пес, а в людей, які мешкають там, є рушниці.

– Якщо туди ходив Людвіг Чотирнадцятий, то й я пройду, – мовив Лабан. – Пустіть мене, тату.

Тато Ларсон замислився.

– Ну добре, – нерішуче мовив він. – Але мені не хочеться, щоб ти накоїв дурниць. Ходи поспи часинку, а туди підеш, як зовсім споночіє.

– Гаразд, тату! – вигукнув Лабан і стрибнув прямісінько до дверей, що вели в дитячу кімнату.

Це було так несподівано, що Людвіг Чотирнадцятий не встиг відскочити від дверей і покотився, мов коржик.

Лабан уп'явся в нього очима.

– Ти підслуховував? – спитав він.

– Що таке? – і собі спитав Людвіг Чотирнадцятий, удавши, наче він щойно продер очі. – Я тільки-но прокинувся і хотів вийти надвір, коли влітаєш ти. Наче тебе хто ошпарив.

– Коли дорослі говорять про важливі речі, малим дітям нічого пхати носа, – поважно проказав Лабан. – Йди собі гуляй. Я хочу гарненько відпочити, бо вночі мені треба зробити щось дуже важливе...

Надворі Людвіг Чотирнадцятий ліг собі на мох прямісінько перед норою.

Оце тобі й маєш!

Він повинен будь-що зашкодити Лабанові – не пустити його в курник.

Але як?

Людвіг Чотирнадцятий міркував і так і сяк. Нарешті знайшов єдину раду: він сам помчить до курника і попередить курей та курчат про нічні відвідини.

Але це треба зробити негайно, хоч воно й небезпечно, бо ще видно, і його дуже легко помітять і люди, і Максиміліан.

Все ж Людвіг Чотирнадцятий наважився. Він обіцяв Тутті Карлсон, що допомагатиме курям проти лисів, а обіцянки слід виконувати.

Він майнув стежиною до огорожі, легко перебіг через овес і аж тоді занепокоївся. У полуницях важко сховатися.

Людвіг Чотирнадцятий помаленьку поплазував між полуницями, водночас роззираючись на всі боки. Та хоч як пильно він дивився, а Опудала посеред грядки не помітив. Тому налетів просто на нього. Отак удруге за сьогодні у нього на лобі вискочила гуля.

Потім з Опудала щось упало додолу. Людвіг Чотирнадцятий з переляку відскочив убік.

А то було не що інше, як капелюх, що впав з Опудалової голови між лисеням і палицею.

Людвіг протер лоба, де заболіло, і рушив далі полуницями. Незабаром полуниці закінчаться, і тоді йому буде ще важче. Перед курником ніде не сховаєшся, бо тебе видно, як на долоні.

Досі Людвігові Чотирнадцятому щастило. На подвір'ї начебто було спокійно.

Аж ось...

Відчинилися хатні двері, і надвір вийшли Петер, Малот і Максиміліан.

Людвіг Чотирнадцятий сподівався, що вони кудись підуть, та дарма, їм заманулося гратися саме тут.

Звичайно, ні діти, ні пес не бачили його в полуницях, але коли б він перебігав подвір'я, його б одразу помітили.

Людвіг Чотирнадцятий тер на лобі свою гулю й водночас намагався щось придумати.

"Це неможливо, – застогнав він. – Я нізащо не втраплю до курника. У своєму хутрі! І чого я не такої сірої масті, як подвір'я? – снував він далі думку. – А так мені не сховатися. Найкраще вернутися додому й спробувати задурити Лабанові голову, щоб він не йшов сюди".

Людвіг Чотирнадцятий крутнув головою, і погляд його зупинився на Опудалі.

– А може, мені вирядитися Опудалом? – промурмотів він.

А чого б і ні?

І враз Людвіг придумав:

КАПЕЛЮХ!

Той капелюх, що злетів з Опудала, був майже такого самого сірого кольору, як і подвір'я. З нього вийде прекрасний сховок!

"Ну й молодець же я! – зрадів Людвіг Чотирнадцятий. – Часом і схитрую!"

Він підкрався до капелюха і схопив його. Коли б іще скрутитися клубочком, щоб уміститися в капелюсі.

У кінці грядки він так і зробив. Ось гляньте: Людвіг Чотирнадцятий помістився під капелюхом.

Він пильненько роздивлявся, куди йому бігти, щоб утрапити до самого курника, бо під капелюхом буде як сліпий.

– Ну, нехай щастить, – промовив Людвіг Чотирнадцятий, просичавши чотири рази.

І почалася захоплююча мандрівка до курника.

Та цієї ж миті загавкав Максиміліан.

– Цить! – почувся Петерів голос. – Ніде-ж-ані-шелесь.

Пес загавкав ще дужче.

– Чого-ти-розходився? – почувся голос Малот. – Так-наче-тебе...

– Глянь! – урвав її Петер. – Біля-курника-капелюх!

Людвіг Чотирнадцятий затремтів. Його помітили!

– Хто-це-зняв-його-з-опудала? – обурилася Малот. – Ото-вже-тато-розгнівається!

– Хіба-ти-не-бачиш-що-капелюх-ворушиться? – гукнув Петер.

– Ну-що-ти, – засміялась Малот. – Капелюх-не-може-ворушитися.

– Подивись-сама, – не вгавав Петер.

– Чудасія, – мовила Малот, і їй зробилося лячно. А Максиміліан не переставав гавкати.

– Може-подивимось-на-чудасію-ближче? – спитав Петер.

Людвіг Чотирнадцятий зрозумів, що задумали діти. Тепер йому треба добігти до курника раніше, ніж Малот, Петер і Максиміліан його зловлять.

Коли б розрахувати точно, щоб опинитися біля невеличкої драбинки, а там шмигнути крізь віконце...

Людвіг Чотирнадцятий розрахував добре. Він гепнувся поміж курми і курчатами.

І знов зчинився такий самий лемент, як тоді, коли він прийшов уперше.

– Ряту-у-уйте! Живий капелюх! – кудкудакали кури. – Ряту-у-уй, Кукуріку-Петрусе! Де ти? Капелюх ворушиться, мов якась примара!

Людвіг Чотирнадцятий поквапився скинути капелюха.

– Цитьте, це всього-навсього я! – щодуху крикнув він, щоб його можна було почути й крізь галас.

– Людвігу, – злякано пропищала Тутта Карлсон і подріботіла до нього із закутка. – Що ти тут робиш?

– Сьогодні до вас прибіжить Лабан! – похапцем сказав Людвіг Чотирнадцятий. – Але дай слово, що нічого не скажеш ні людям, ні Максиміліанові. Як-не-як, а Лабан доводиться мені братом.

Тепер галас зчинився й надворі біля курника.

– Капелюх-стрибнув-он-туди, – почувся голос Петера.

– Небилиці! – гукнув його тато. – Як-це-капелюх-стрибатиме? Відчинімо-двері-й-подивимось.

Людвіг Чотирнадцятий не міг лишатися тут надовше.

– Не кривдіть мого брата, – попросив він Тутту Карлсон. – У Лабана добре серце.

І тієї самої миті, як тато Малот і Петера відчинив двері до курника, Людвіг Чотирнадцятий гайнув через віконце надвір, – тільки смуга лягла. Єдине, що він залишив після себе, – Опудалів капелюх, що валявся долі.

А ще Людвіг почув Петерові слова:

– Бачите-ми-казали-правду.

– Нічогісінько-не-второпаю, – мовив тато. – А-ти-що-скажеш-Максиміліане?

Пес гавкнув. Звичайно, він дещо зрозумів.

– Стривай-но, – пробурмотів пес. – Іншим разом тобі так перепаде, що жалко буде на тебе дивитись, малий хитруне.

Розділ дванадцятий

Людвіг Чотирнадцятий устиг додому якраз на вечерю.

Усі сестрички й братики зібралися навкруг Лабана, що неквапом потягувався на підлозі.

– Мені снився чудовий сон, – поважно мовив він.

– Щось ти зарані виспався, – сказав Леопольд. – Ми ще тільки лягатимемо.

– Малим дітям саме час лягати, – провадив своєї Лабан. – А нам, дорослим, на думці пригоди.

– Які пригоди? – поцікавилась Лоттен.

Лабан таємниче усміхнувся.

– Завтра дізнаєшся, – відповів він і підморгнув татові Ларсону.

– Дітки, ану спати! – нагримала мама Ларсон. – Надворі вже ніч.

Тринадцятеро лисенят зникли в спальні. А чотирнадцяте, Лабан, пішло до дверей.

– Будь обережний, – мовив на прощання тато Ларсон.

– Як завжди, – відповів Лабан. – Хіба ви забули, що я Лабан Хитрий?

Людвіг Чотирнадцятий лежав у своєму ліжечку й перевертався з боку на бік.

"Хоча б його там не скалічили, – думав він. – Бо Тутта Карлсон може його гарненько провчити".

Невдовзі по тому Людвіг таки задрімав, та скоро його збудив пронизливий крик.

– Ой-йо-йой! – вив хтось у вітальні. – Я геть покалічений! Ой-йо-йой!

То кричав Лабан.

Виходить, що він уже повернувся?

Людвіг Чотирнадцятий неабияк злякався. Що там Тутта Карлсон устругнула? Він же благав її не кривдити Лабана.

Усі лисенята посхоплювалися від Лабанового крику. Людвіг Чотирнадцятий відчинив двері, й вони прикипіли очима до вітальні.

Такого видовиська вони ще зроду не бачили.

На канапі, яку тато Ларсон спорудив із дерев'яної скриньки, лежав Лабан і рюмсав. Мама Ларсон обняла його за голову і втішала.

Тато Ларсон стояв поруч і роздивлявся якусь штукенцію, що теліпалася на самому кінчику Лабанового хвоста. Людвіг Чотирнадцятий здогадався, що то таке. Тутта Карлсон про такі речі йому розказувала.

ТО БУЛА ПАСТКА НА ЩУРІВ!

– Ой-йо-йой! – стогнав Лабан. – Я до смерті покалічений! Я спливаю кров'ю!

– Цить, не спливаєш, – суворо мовив тато Ларсон. – Ти через власну дурість наробив собі шкоди. А ще хвалився: "Лабан Хитрий!" Та й попався в пастку на щурів. Ану розказуй, як воно було?

– Я минув овес і полуниці, – почав Лабан. – Нічого не чув і нічого не бачив. Лишилося тільки збігти по драбині до курника. Коли це...

– Ну? – нетерпеливився тато Ларсон, бо Лабанові не дуже хотілося признаватись.

– Мені запахло сиром, – вів Лабан далі. – Ти сам казав, що сир корисний. Дай, думаю, покуштую. Якраз переді мною лежав маленький шматочок.

– І ти попав просто в пастку, – зітхнув тато Ларсон.

– О, все ж таки я трішечки хитрий, – почав виправдовуватися Лабан. – Я ж не підходив близько, а хотів підсунути той шматочок хвостиком...

– І пастка спіймала тебе, – докінчив тато Ларсон.

Лабан кивнув і зайшовся слізьми.

– Мені так боліло! – пхинькав він. – Я не стримався та як загорлаю... Попрокидалися всі кури, і зчинилась веремія. Прокинулися й люди, і Максиміліан. Я – лапи на плечі й скільки духу тікати з оцією штукенцією на хвості. Пес замалим не догнав мене.

– Бідолашний Лабан, – зітхнула мама Ларсон і погладила його своїм хвостом. – Перший раз до курника йти нелегко.

– Ой, біда мені, біда, – мовив Лабан, – у мене пів-хвоста зосталося.

– Ось я прикладу тобі пластир, – пообіцяла мама Ларсон. – І до завтра ти знов будеш здоровий.

Тато Ларсон відчепив пастку й поставив її на столі.

– Дивіться, – звернувся він до дітей, що стояли у відчинених дверях. – Я завжди казав, що ви повинні берегтися людей і собак. А спитайте Лабана, чи не така сама небезпечна й пастка?

Лабан, підібгавши розтовченого хвоста, пішов до спальні.

Лисенята захихотіли.

– Лабан Нехитрий, Лабан Нехитрий, – прошепотіло котресь із них.

Лабан затулив лапками вуха, щоб не чути.

– Гей! – погукав його Людвіг Чотирнадцятий. – Послухай, а мені здається, що ти хитрий.

– Ти теж кепкуєш із мене? – спитав брат.

– Зовсім ні, – мовив Людвіг. – Ти справді хитрий. Коли б ти підсував той сир не хвостом, а писком, то пастка вчепилася б тобі в носа. А це куди гірше!..

Тато Ларсон замислено сидів у вітальні в кріслі. Йому не йшла з голови пастка. За своє довге життя він ніколи не чув, щоб люди ставили пастки на драбинах для курей.

Якимсь дивом хтось дізнався, що ввечері до курника навідається непроханий гість.

Від кого?

Чи не виходив часом учора з дому Людвіг Чотирнадцятий?

Тато Ларсон вирішив, що вдосвіта поговорить зі своїм найменшим сином.

– І де ж ти вчора гасав? – почав тато Ларсон. – Тебе просто не заженеш до хати.

Людвіг Чотирнадцятий відвернувся.

– Гуляв собі.

Тато Ларсон не зводив з нього очей.

– Мабуть, біля курника?

Людвіг Чотирнадцятий кивнув.

– Отже, це ти розказав Тутті Карлсон і всім іншим курям, що до них прийде Лабан? – питав далі тато Ларсон.

Людвіг Чотирнадцятий знов кивнув.

Волосинки на татовому хутрі стали сторч.

– А як ти потрапив у курник? – суворо спитав він. – Серед білого дня тебе могли побачити.

Людвіг Чотирнадцятий розповів, як він узяв Опудалового капелюха, щоб пробратися до курей.

Аж тоді він насилу зважився звести очі на тата.

– Ви дуже гніваєтесь? – пошепки спитав він і сховав носика у своє хутро. – Але я просив курей не завдавати Лабанові шкоди. Я не знав, що вони надумали поставити щурячу пастку.

Запала мовчанка.

Людвіг Чотирнадцятий обережно висунув писочок із хутра. Ти ба! Що це таке?

Тато Ларсон сидів і реготав.

– То ви не гніваєтесь? – перепитав Людвіг Чотирнадцятий.

– Та годилося б і розгніватись, – аж за боки хапався тато Ларсон. – Ну й хитрий же ти! – Він зітхнув. – Тільки все-таки, негарно дурити своїх.

– Мені хочеться, щоб усі були добрі одне до одного, – мовив Людвіг Чотирнадцятий. – Щоб Лабан не кривдив мою найкращу товаришку і її рідню.

– Гарна твоя мова, – похвалив тато Ларсон. – Але я дам тобі одну пораду: не признавайся Лабанові, що через тебе він попав у пастку. А то буде тобі від нього. – І насамкінець тато додав: – Ось що, Людвігу, я не допущу, щоб ти грався з тієї Туттою Карлсон. Вона і її родичі ніякі нам не друзі.

– Тату, – почав був Людвіг Чотирнадцятий. – Тутта і я...

– ...більше не будете гратися разом, – закінчив тато Ларсон.

– І чого це всі звірі не можуть бути друзями і допомагати одне одному, – сумно проказав Людвіг Чотирнадцятий.

– А як ти собі уявляєш: чим зможуть кури допомагати лисам? – спитав тато Ларсон. – Ні, буде по-моєму. Зрозумів?

Так, Людвіг Чотирнадцятий усе зрозумів. Він поплентався надвір і ліг біля замшілого каменя.

Лежав він, лежав, і так йому зробилося себе шкода, хоч плач.

Йому заборонили гратися з добрими лісовими звірятами.

Йому заборонили зустрічатись і гуляти з Туттою Карлсон.

"Краще вже бути дитячою іграшкою, – подумав він. – Тоді б я щодня міг бачити Тутту Карлсон".

Водночас він знав, що дуже швидко затужив би за домівкою, бо лисові належить мешкати в лісі, а не бути іграшкою для людських дітей.

– Я такий нещасний, – застогнав Людвіг Чотирнадцятий. – Нещасний, бо не можу робити те, що мені подобається.

Розділ тринадцятий

Ніхто б не побачив Людвіга Чотирнадцятого за великим замшілим каменем. А йому було видно все, що діялось навкруги.

Он за кущами майнуло щось жовтеньке.

Людвіг Чотирнадцятий прижмурив проти сонця очі.

Мабуть, йому привиділось. Щось дуже схоже на Тутту Карлсон. Та що їй тут робити?

– Людвігу! – пропищало щось. – Чи є десь тут Людвіг Чотирнадцятий?

Людвіг Чотирнадцятий злякався. Тато ж заборонив йому зустрічатися з Туттою Карлсон.

– Геть звідси, – засичав він. – Біжи додому!

– А чого ти такий сердитий? – жалібно спитала Тутта Карлсон. – Хіба ти мене вже більше не любиш?

– Люблю, тому й прошу тебе: "Йди геть", – отямився від переляку Людвіг Чотирнадцятий. – Тато Ларсон заборонив нам разом гратися. Якщо він нас побачить, тобі добряче перепаде. І чого ти сюди прибилася?

– Щоб не перепало вам, – мовила Тутта Карлсон. – Ви в небезпеці, але я хочу вам допомогти. Пусти мене до нори. Покажи мені вхід!

Що мав робити Людвіг Чотирнадцятий?

– Я не знаю, де вхід, – відповів він.

– Ану пропусти мене, – стояла на своєму Тутта Карлсон. – Ти не чуєш, що вони йдуть? Як застануть мене тут, то й мені буде непереливки. Ну, то де вхід?

– Біля замшілого каменя... – почав Людвіг Чотирнадцятий, але Тутта Карлсон уже його не слухала.

Вона швидко замахала крильцями і мало не полетіла через Людвіга.

– Ідіть їсти, – долинув голос мами Ларсон із кухні. – Тільки Людвіга десь немає.

– Як твій хвіст, Лабане? – спитав тато Ларсон і поклав собі з бляшанки суничного крему.

– Погано, дуже погано, – запхикав Лабан і підняв кінчик хвоста, куди мама Ларсон наклала пластир. – Але іншим разом я провчу тих курей... – Лабан замовк. – А ось і курочка! – крикнув він і тицьнув лапою на відчинені двері. – Ціп-ціп! Справжнісінька жива курочка приблукала до нашої нори.

Тато Ларсон, мама Ларсон і всі їхні діти здивовано витріщили очі на непрохану гостю.

У норі запала глибока тиша. Ніхто анічичирк.

– Дозвольте відрекомендувати вам мою товаришку Тутту Карлсон, – нарешті мовив Людвіг Чотирнадцятий.

– Тутта Карлсон! – вигукнув тато Ларсон, і його ніс почервонів. – Хіба тобі не заборонено гратися з нею?

– А я не збираюся гратися, – так і одпекла Тутта Карлсон. – Я прийшла порятувати вас із біди.

– Нещасне курча рятує найхитрішу родину в лісі, – зареготав тато Ларсон. – Цікаво тільки: від кого ж?

– А прислухайтесь і принюхайтесь, – мовила Тутта Карлсон.

Усі позадирали писки.

– Мені пахне псом, – мовила мама Ларсон.

– Це Максиміліан, – пояснила Тутта Карлсон.

– А я чую кроки й голоси, – сказав тато Ларсон.

– То люди з нашого подвір'я, – мовила Тутта Карлсон.

Тато Ларсон занепокоївся:

– То розказуй, що й до чого.

– Зараз почнуться лови, – відповіла Тутта Карлсон.

Лисенята завищали.

– Цитьте-но! – гукнув тато Ларсон. – Нема чого вищати. Мене сотні разів ловили, а я хоч би тобі що.

Та, видно, і його пойняв страх.

– А чого це люди заповзялися ловити нас саме сьогодні? – спитав він.

– Їм здається, що навкруг курника розвелася сила-силенна лисів, – відповіла Тутта Карлсон. – Спершу з'явився один у старому капелюсі, – вона глянула на Людвіга Чотирнадцятого, підморгнула йому й повела далі: – А присмерком приплентався другий і попавсь у пастку. Тоді люди поклали собі вигнати вас із лісу геть.

– О наша прекрасна оселе! – заскавуліли Лоттен і Лінея. – У нас більш ніколи не буде такої гарненької дитячої кімнати!

– Тихо, дівчата! – прикрикнув на них тато Ларсон. – Ніхто не прожене нас із нори.

– Я знаю, що то за лови, – зітхнула мама Ларсон. – Спершу з'явиться пес і попереляку нас до смерті. Тоді чекайте мисливців... Любий Ларсоне, тобі треба щось придумати.

– А я саме про це й думав, – мовив тато Ларсон.

– Я допоможу вам думати, – обізвався Лабан і наморщив лоба.

– Ану подивіться хто-небудь, чи пощастить вийти повз камінь, – звелів тато Ларсон.

Побіг Леопольд, та відразу ж і вернувся.

– Там стоїть якийсь дядько, – мовив він.

Тато Ларсон ще дужче занепокоївся.

– Ану подивись, чи можна вибратись через пень, – знову звелів він.

Леопольд побіг до пня, але зажурений вернувся назад.

– А там стоїть другий дядько, – сказав він.

Лисенята заходилися рюмсати.

– Ми пропали, – скавуліли вони, збившися тісно купкою. – Нас половлять.

– Ось тепер я й викажу вам таємницю, – мовив тато Ларсон. – Є ще один вихід із нори – третій, про який знаю лише я.

– Слава хитрощам! Татові Ларсонові – ура! – загукали лисенята.

Але мама Ларсон не заспокоїлась.

– Ми то виберемося через той потайний вихід. Але куди податися нам далі? Може, всюди в лісі нишпорять мисливці та собаки? Це коли б раз – і знайти гарний сховок.

– Дайте мені ще подумати, – мовив тато Ларсон.

– Я вам допоможу, – мовив Лабан і спробував напружити свої думки.

Тато Ларсон здався.

– У всьому лісі не знайдеться гарного сховку, – зітхнув він.

Лабан і собі зітхнув.

– Тато каже правду. У всьому лісі не знайдеться гарного сховку.

Та ось у норі почувся писклявий голосочок:

– Я знаю прекрасний сховок, де вас ніхто не знайде.

То запищала Тутта Карлсон. Усі здивовано повернулися до неї.

– Жартуєш, – вишкірився Лабан. – Де це є такий сховок, про який ні тато Ларсон, ні я не чули?

Тутта Карлсон гордовито подивилася на лисенят і сказала:

– НАШ КУРНИК!

Тато Ларсон не вірив своїм вухам. Сховатися в курнику?

– Там мисливці вас не шукатимуть, – повела далі Тутта Карлсон. – А коли лови закінчаться, ви повернетеся додому.

Тато Ларсон погодився, що іншої ради немає. У курнику лисам і справді нічого не загрожуватиме.

– А як ти гадаєш: чи всім курям сподобається, коли ми туди прийдемо? – обережно спитав тато Ларсон.

– Якщо вони дізнаються, що ви – мама й тато, братики і сестрички Людвіга Чотирнадцятого, то вам скажуть: "Ласкаво просимо!" – запевнила Тутта Карлсон.

– Дякую за люб'язність, – мовив тато Ларсон. – Отож ходімте тихенько через потайний вихід. Пам'ятайте, що галасувати не можна, бо помітять мисливці та Максиміліан.

Все йшло гаразд. Чималенька лисяча родина непомітно прошмигнула через ліс і полуниці. На подвір'ї вони всі зупинилися, а Тутта Карлсон шаснула в курник, щоб попередити своїх про гостей. Ларсони нетерпляче чекали на неї.

– Може, нам не треба було сюди приходити? – засумнівалась мама Ларсон. – Що ж його робити?

Тато Ларсон не встиг нічого відповісти, бо Тутта Карлсон висунула з курника голівку і помахала крильцями.

– Заходьте! – запросила вона.

Ларсони рушили по драбині. Лисенята, що зроду не бачили курника зсередини, зацікавлено роззиралися довкола. Тато Ларсон став посеред курника і відчув себе, так би мовити, трохи ніяково.

– Привіт, як мовиться у нас у краю брусниць! – виголосив він і, прижмурившись, зиркнув на Кукуріку-Петруса. – А тут, мабуть, годиться сказати: "Доброго обіду"?

Півень розгорнув крила і задер голову.

– Сподіваюсь, пан Ларсон не думає, що ми станемо для вас обідом, – відповів він.

– Я ж хотів бути чемним, – відповів тато Ларсон і почервонів. – Ми дуже раді, що прийшли сюди. Давненько я тут не був.

– А давненько, – мовив Кукуріку-Петрус. – Я толі був ще півником, але всі ми боялися хитрого Ларсона.

– Тепер я не такий хитрий, – мовив тато Ларсон й удав, що засоромився.

– Тепер у вас є син – найхитріше створіння в світі, – мовив Кукуріку-Петрус.

Лабан випростався на повен зріст, щоб усі його бачили.

– Чуєте? – прошепотів він до Лассе й Лоттен. Навіть тут мене знають.

– Я кажу про малого Людвіга, – вів далі Кукуріку-Петрус. – Уявіть лишень: додумався сховатися під капелюхом, дістався сюди й попередив нас про небезпеку! Повеличаймо ж його, друзі!

– Хитрому Людвігові ура, ура, ура! – запищали курчата.

– Ваша донька теж молодця, – похвалив тато Ларсон. – Коли б не Тутта Карлсон, нас би вже давно половили мисливці. Я завжди казав, що Тутта і Людвіг ніби створені одне для одного.

– Та скільки можна стояти й вихваляти цих дітей? – зацокоріла пані Кока. – Може, візьмемо і влаштуємо для них пишний бенкет? Чи смакують вам, любі гості, яйця?

Лисенята завищали так гучно, що найменші курчата аж полякалися й позалазили під своїх мам.

– От і добре, – мовила пані Кока. – Буде великий яєчний обід. Ану, кури, мерщій нестися!

Розділ чотирнадцятий

Що то було за свято, що за свято!

Ніколи в житті Ларсони не ласували досхочу такими смачними свіжими яйцями. Усі так понаїдалися, що не мали сили й поворушитися.

Та згодом діти затіяли гру: лиси і півники борюкалися одне з одним і кусалися. Звичайно, жартома.

Лисички й курочки поставали під однією стіною та бавилися пір'ячком.

Мама Ларсон і пані Кока сиділи на м'яких пухових подушках і про щось гомоніли собі.

Пані Кока навчала маму Ларсон, як треба нестися.

Бо ж усім відомо, що саме в курей це виходить найкраще.

Мама Ларсон навчала пані Коку, як придбати на зиму розкішне хутро.

Бо ж усім відомо, що лисиці чудово знаються на хутрах.

Кукуріку-Петрус сидів на жердці, а внизу, у гамаку, розлігся тато Ларсон. Їм також було добре.

– Аж не віриться, що тут так весело! – казав тато Ларсон.

– Ми вам дуже раді, – казав Кукуріку-Петрус. – От тільки чи залишимося ми друзями назавжди?

– Аякже, – запевнив тато Ларсон. – У нашій родині заведено казати: "Вірте Ларсонам!"

Тутта Карлсон і Людвіг Чотирнадцятий прислухалися до їхньої розмови, а тоді підбігли ближче.

– То нам можна гуляти разом? – спитав Людвіг.

– А чого ж, – мовив Кукуріку-Петрус.

– Авжеж, можна, – мовив і тато Ларсон.

Ларсонам було так гарно в курнику, що вони геть забулися про час. Коли мама Ларсон визирнула в маленьке віконечко надвір, то побачила, що вже запала глибока ніч.

– Нам пора додому, – сказала вона.

– Тихо! – цитькнув тато Ларсон і нашорошив вуха. – Люди саме повертаються з ловів.

Тепер біля курника добре чути було ходу й голоси.

– Я-думав-що-лисам-капець, – долинув чийсь голос. – А-воно-мале-та-хитре. Цілий-день-вистояли-бі-ля-нори-а-хоч-би-хвоста-побачили.

Лиси й кури перезирнулися й усміхнулися.

– І-що-вона-за-химерія? – провадив другий голос. – Максиміліан-загубив-слід-і-хотів-повертати-додому.

Пес раптом гучно загавкав.

– А-хай-тобі-грець-з-твоїм-гавканням, – нагримав на нього господар. – Гніваєшся-що-тебе-лиси-круг-пальця-обвели?

Максиміліан не переставав гавкати.

– Ото-розходився-наче-в-курник-забралися-лиси, – засміявся другий дядько. – Тобі-треба-завести-кращого-мисливського-пса.

– Кращого-за-Максиміліана-не-буде, – відповів господар. – Насправді-тут-немає-жодного-лиса. Не-чутно-ані-звуку.

Щоб не засміятися, курчата позасовували голівки від крильця, а лисенята позакушували собі хвостики.

Аж ось кроки стихли і голоси замовкли.

– На цей раз минулося, – мовив тато Ларсон. – Пора й додому.

– Дайте слово, що прийдете до нас ще, – попросив Кукуріка-Петрус.

– Спершу ви до нас, – відповіла мама Ларсон.

– Ура! Ура! – закудкудакали курочки, заскімлили лисенята. – Зроду не було в нас такого приємного товариства!

Над узліссям плив місяць, жовтий, як курчатко.

З курника вийшли тато Ларсон, мама Ларсон, Лабан, Леопольд, Лаге, Лассе-Молодший, Лассе-Старший, Леннарт, Лео, Лукас, Лаура, Ліннея, Ловіса, Лідія і Лоттен. Позаду всіх дибав малий Людвіг Чотирнадцятий.

Він махав хвостиком Тутті Карлсон, аж поки вона зникла у віконечку курника.

Ларсони пішли подвір'ям просто до грядки, де росли полуниці.

При ясному місячному світлі усю цю лисячу вервечку бачив пес Максиміліан, що сам-один лежав у буді.

Та він мовчав, як риба.

– Ні, ні і ще раз ні, – тільки й простогнав Максиміліан. – Чи видано таке, щоб лиси й кури заприятелювали? А воно ж і справді! Чого ж тоді гавкати?! Однаково ніхто з людей мені не повірить.